

2254

NINA Rapport

Betydningen av laks

Eksempler fra Namsenfjorden og Namsenvassdraget

Stine Rybråten, Anders Hesjedal og Sanne Bech Holmgaard

NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Dette er NINAs ordinære rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på engelsk, som NINA Report.

NINA Temahefte

Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. Heftene har vanligvis en populærvitenskapelig form med vekt på illustrasjoner. NINA Temahefte kan også utgis på engelsk, som NINA Special Report.

NINA Fakta

Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine forskningsresultater i internasjonale vitenskapelige journaler og i populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Betydningen av laks

Eksempler fra Namsenfjorden og Namsenvassdraget

Stine Rybråten

Anders Hesjedal

Sanne Bech Holmgaard

Rybråten, S., Hesjedal, A., & Holmgaard, S.B. 2023. Betydningen av laks. Eksempler fra Namsenfjorden og Namsenvassdraget. NINA Rapport 2254. Norsk institutt for naturforskning

Lillehammer februar 2023

ISSN: 1504-3312

ISBN: 978-82-426-5051-1

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET

Åpen

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

KVALITETSSIKRET AV

Jon Museth

ANSVARLIG SIGNATUR

Forskningsjef Kristin Evensen Mathiesen (sign.)

OPPDRAGSGIVER(E)/BIDRAGSYTER(E)

OPPDRAGSGIVERS REFERANSE

Norges forskningsråd prosjektnummer 294893 Bridging diverse knowledges for improved salmon management: Linking cultural and biophysical dimensions (SALCUL)

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER/BIDRAGSYTER

Jonas Enge (saksbehandler)

FORSIDEBILDE og FOTO I RAPPORTEN

Forside: Stine Rybråten (kilenotfiske) & Jan Sakshaug (stangfiske)

Foto s. 12, 14, 16, 19, 21, 23, 32: Stine Rybråten

Foto s. 26, 29, 35: Eva B. Thorstad

Foto s. 40: Jenny Kjestveit Domås

NØKKELOD

Laks – villaks – Salmo salar – elvefiske – sjølaksefiske – lokal og tradisjonell kunnskap – vitenskapelig kunnskap – villaksforvaltning – samarbeid – dialog – Namsenfjorden – Namsenvassdraget

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA hovedkontor
Postboks 5685 Torgarden
7485 Trondheim
Tlf: 73 80 14 00

NINA Oslo
Sognsveien 68
0855 Oslo
Tlf: 73 80 14 00

NINA Tromsø
Postboks 6606 Langnes
9296 Tromsø
Tlf: 77 75 04 00

NINA Lillehammer
Vormstuguvegen 40
2624 Lillehammer
Tlf: 73 80 14 00

NINA Bergen
Thormøhlens gate 55
5006 Bergen
Tlf: 73 80 14 00

www.nina.no

Sammendrag

Rybråten, S., Hesjedal, A., & Holmgaard, S.B. 2023. Betydningen av laks. Eksempler fra Namsenfjorden og Namsenvassdraget. NINA Rapport 2254. Norsk institutt for naturforskning

Norge er et kjerneområde for atlantisk laks og har et internasjonalt ansvar for å bidra til bevaring av villaksen. Historisk har laksen hatt betydning for bosettingsvalg og matforsyning i landet vårt, og i mer enn 11 000 år har mennesker høstet laks fra både elver og fjorder. Laksens kulturmiljø i Namsenvassdraget/Namsenfjorden og Deatnu-Tanavassdraget/Deanuvuotna-Tanafjorden har vært i fokus i forskningsprosjektet SALCUL (Bridging diverse knowledges for improved salmon management), der et av målene har vært å oppnå en mer nyansert forståelse av mangfoldet i menneskers forhold til og kunnskap om laks.

Både nasjonalt og internasjonalt legges det i økende grad vekt på behov for samarbeid mellom ulike fagdisipliner og kunnskapsformer, inkludert lokal og tradisjonell kunnskap, i arbeidet med å utvikle helhetlige tilnærminger til bærekraftige naturforvaltningsløsninger. Til tross for at det i Norsk lakseforvaltningen er tradisjon for samarbeid og dialog mellom myndigheter, fagmiljøer, rettighetshavere og ulike brukerinteresser, så mangler norsk naturforvaltning konkrete retnings-linjer og etablert praksis for hvordan man mest hensiktsmessig inkluderer lokal og tradisjonell kunnskap i vurderinger og forvaltningsprosesser.

Et viktig utgangspunkt for at representanter for ulike kunnskapstradisjoner skal kunne etablere gode prosesser for samarbeid basert på gjensidig åpenhet og respekt, er en forståelse for hver-andres ståsted. Med denne rapporten håper vi å synliggjøre noe av mangfoldet i praksiser, kunnskap og betydninger som knytter seg til laks, gjennom eksempler fra Namsenvassdraget og Namsenfjorden.

Rapporten oppsummerer intervjuer gjennomført med personer som på ulikt vis har et forhold til laks og/eller laksefiske i elv eller sjø i dette området. Rapporten er basert på et begrenset antall informanter og heller enn å søke en statistisk representativ framstilling av laksens betydning i Namsenvassdraget og Namsenfjorden, så har målet vært å få fram bredde og variasjon i betydningen av laks knyttet til sjølaksefiske og elvefiske i Namdalen.

Innledningsvis gir rapporten en presentasjon av Namsenvassdraget og Namsenfjorden og utviklingen av lakseforvaltningen i området, som bakgrunnsinformasjon og kontekstuell ramme før intervjumaterialet presenteres. Rapporten tar først for seg betydningen av laks knyttet til sjølaksefiske og retter deretter fokus mot elvefiske. Rapporten avsluttes med en oppsummerende diskusjon om betydningen av laks, dialog og samarbeid i Namdalen.

Stine Rybråten, Norsk institutt for naturforskning, Vormstuguvegen 40, 2624 Lillehammer, e-post: stine.rybraten@nina.no

Anders Hesjedal, Norsk institutt for kulturminneforskning, NIKU Tromsø, Framsenteret 9296 Tromsø, e-post: anders.hesjedal@niku.no

Sanne Bech Holmgaard, Norsk institutt for kulturminneforskning, NIKU Tromsø, Framsenteret 9296 Tromsø, e-post: sanne.holmgaard@niku.no

Innhold

Sammendrag	3
Innhold	4
Forord	5
1 Innledning	6
1.1 SALCUL-prosjektet.....	6
1.2 Metode og datainnsamling	7
1.3 Rapportens innhold og avgrensninger	7
2 Områdebeskrivelse og organisering av laksefisket i Namsenvassdraget og Namsenfjorden	8
3 Sjølaksefiske i Namsenfjorden	10
3.1 Historisk bakgrunn og utvikling av sjølaksefisket.....	10
3.2 Betydningen av sjølaksefiske i dag	12
3.3 Lokal kunnskap om sjøen, laksen og fisket.....	14
3.4 Regulering av sjølaksefisket, kunnskap og samarbeid	16
3.5 Framtida.....	19
3.6 Oppsummering sjølaksefiske	20
4 Laksefiske i Namsen	22
4.1 Historisk bakgrunn og utvikling av laksefisket.....	22
4.2 Økonomisk betydning av laks og laksefisket i dag.....	24
4.3 Betydningen av laks og fiske for livskvalitet og tilhørighet	26
4.4 Aktiviteter knytta til laksefisket.....	28
4.5 Lokal kunnskap om elva og fisket	30
4.6 Om forvaltning av laks, kunnskapsgrunnlag og samarbeid	33
4.7 Lokal og nasjonal forvaltning av fisket.....	34
4.8 Framtida.....	37
4.9 Oppsummering elvefiske	39
5 Betydninger av laks, dialog og samarbeid	41
5 Referanser	43

Forord

Denne rapporten er en del av et prosjekt finansiert av Norges forskningsråd og med bidrag fra Miljødirektoratet. Tittelen på prosjektet er *Bridging diverse knowledges for improved salmon management: Linking cultural and biophysical dimensions* (SALCUL).

SALCUL-prosjektet, som avsluttes i 2023, har tatt utgangspunkt i laksens kulturmiljø i Namsenvassdraget og Namsenfjorden og Deatnu-Tanavassdraget og Deanuvuotna-Tanafjorden, to av Norges mest produktive laksevasdrag og deres tilhørende fjorder. Ved å undersøke og sammenligne ulike kulturhistorier, praksiser og kunnskap knyttet til laks i disse to områdene har vi ønsket å bidra til en mer nyansert forståelse av mangfoldet i menneskers forhold til og kunnskap om laks.

I tillegg har prosjektet hatt som mål å utarbeide gode prosesser for kunnskapsdeling og samproduksjon av lokal og tradisjonell kunnskap, samfunnsvitenskapelig kunnskap og naturvitenskapelig kunnskap, for på den måten å bidra til en bredere kunnskapsbase for forvaltning av laks.

Både nasjonalt og internasjonalt legges det i økende grad vekt på behov for samarbeid mellom ulike fagdisipliner og kunnskapsformer, inkludert lokal og tradisjonell kunnskap, i arbeidet med å utvikle helhetlige tilnærminger til bærekraftige naturforvaltningsløsninger. Et viktig utgangspunkt for at representanter for ulike kunnskapstradisjoner skal kunne etablere gode prosesser for samarbeid basert på gjensidig åpenhet og respekt, er en forståelse for hverandres ståsted. Med denne rapporten håper vi å synliggjøre noe av mangfoldet i praksiser, kunnskap og betydninger som knytter seg til laks, gjennom eksempler fra Namsenvassdraget og Namsenfjorden.

Forfatterne ønsker å rette en stor takk til alle som sjenerøst har satt av tid til å la seg intervju og med det har bidratt til prosjektet med sin kunnskap og erfaring. Vi ønsker også å takke Tomas Sandnes (leder i Norske sjølaksefiskere), Niklas Högstedt (daglig leder i Namsenvassdraget Elveierlag), Nils Roger Duna (leder i Namdal lakseråd), Frode Staldvik og Tone Løvold (Nasjonalt villakssenter i Namsos), og Bjørnar Sellæg (museumsleder ved Namdalsmuseet, Museet Midt) for samarbeid i prosjektets ulike faser og for gode innspill til arbeidet med denne rapporten.

Lillehammer 6. februar 2023

Stine Rybråten
Prosjektleder

1 Innledning

1.1 SALCUL-prosjektet

SALCUL er et forskningsprosjekt som tar utgangspunkt i laksens kulturmiljø i Namsenvassdraget/Namsenfjorden og Deatnu-Tanavassdraget/Deanuvuotna-Tanafjorden, to av Norges mest produktive laksevassdrag og deres tilhørende fjorder. Ved å undersøke ulike kulturhistorier, praksiser, verdier og kunnskap knyttet til laks i disse to områdene har vi ønsket å oppnå en mer nyansert forståelse av mangfoldet i menneskers forhold til og kunnskap om laks.

I tillegg har prosjektet lagt vekt på å utarbeide gode prosesser for kunnskapsdeling og samproduksjon av lokal og tradisjonell kunnskap, samfunnsvitenskapelig kunnskap og naturvitenskapelig kunnskap. Målet med prosjektet har vært å etablere en bredere kunnskapsbase for forvaltning av atlantisk laks, og med det bidra til en lakseforvaltning det er større enighet om.

Villaksforvaltningen beveger seg i et landskap av ulike interessegrupper og kryssende økonomiske hensyn. I SALCUL prosjektet har vi lagt vekt på laksens sosiale, kulturelle og politiske betydning for ulike grupper og de avveinger forvaltningen må ta med tanke på kunnskap og interesser.

Norge er et kjerneområde for atlantisk laks og har et internasjonalt ansvar for å bidra til bevaring av villaksen. Historisk har laksen hatt betydning for bosettingsvalg og matforsyning i landet vårt, og i mer enn 11 000 år har mennesker høstet laks fra både elver og fjorder. Den stadige nedgangen i mengden laks i det nordlige Atlanterhavet de siste 30 årene¹ har ført til økt fokus på bevaring av bestandene, blant annet gjennom økende restriksjoner på fiske i både elv og sjø. Dette følger av norsk lovgivning som sier at fiske kun kan tillates dersom bestanden det fiskes på har et høstbart overskudd.

Både nasjonalt og internasjonalt legges det i økende grad vekt på behov for samarbeid mellom ulike fagdisipliner og kunnskapsformer, inkludert lokal og tradisjonell kunnskap, i arbeidet med å utvikle helhetlige tilnærminger til bærekraftige naturforvaltningsløsninger. I Norge er anerkjennelsen av den erfaringsbaserte kunnskapens verdifulle bidrag i naturforvaltningssammenheng forankret i naturmangfoldloven. Lovens § 8 peker på at beslutninger så langt det er rimelig skal bygge på vitenskapelig kunnskap, men også legge vekt på «kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder slik samisk bruk, og som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet.» Samtidig mangler det i norsk naturforvaltning konkrete retningslinjer og etablert praksis for hvordan man mest hensiktsmessig inkluderer lokal og tradisjonell kunnskap i vurderinger og forvaltningsprosesser, selv om det i lakseforvaltningen er tradisjon for samarbeid og dialog mellom myndigheter, fagmiljøer, rettighetshavere og ulike brukerinteresser. SALCUL-prosjektet har derfor ønsket å bidra til å komme et steg videre i denne formen for kunnskapsdeling og samarbeid innen norsk lakseforvaltning.

Prosjektet er finansiert av Norges forskningsråd med bidrag fra Miljødirektoratet. Det startet opp i 2019 og avsluttes i 2023, etter utsettelse som følge av koronapandemien. Prosjektet har blitt ledet fra Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) og i tillegg har forskergruppa bestått av deltakere fra Norsk Institutt for Kulturminneforskning (NIKU), Nordlandsforskning, UiT Norges arktiske universitet og Sámi Allaskuvla – Samisk høgskole.

Prosjektets lokale samarbeidspartnere har vært Namsenvassdraget Elveierlag og Deanučázádaga guolástanhálddahus/Tanavassdragets Fiskeforvaltning, Norske Sjølaksefiskere avd. Trøndelag og Bivdu (tidligere Tana og Omegn Sjølaksefiskeforening). I tillegg har Namdalsmuseet i Museet Midt og Deanu Musea/Tana Museum deltatt som formidlingspartnere i prosjektet.

¹ <https://academic.oup.com/icesjms/article/74/6/1496/3061737>

1.2 Metode og datainnsamling

Denne rapporten er basert på feltarbeid med deltakende observasjon og intervjuer gjennomført langs Namsenvassdraget og Namsenfjorden i 2019 og 2021. Her intervjuet vi grunneiere, fiskere og andre interessenter med tilknytning til laks og laksefiske i elv eller sjø i Namdalen. Samlet har vi intervjuet 26 informanter, 7 kvinner og 19 menn, der den yngste var 19 år og den eldste var 94 år. 7 av informantene hadde tilknytning til sjø og 19 hadde tilknytning til elv.

En intervjuguide danner utgangspunkt for semistrukturerte intervjuer. Spørsmålene i intervjuguiden omhandlet blant annet temaer knyttet til eget forhold til laks og laksefiske, lokal kunnskap og hva denne kunnskapen bygger på, beskrivelser av situasjonen innen dagens fiske, syn på forvaltningen av laks og tanker rundt framtida for laksen og laksefisket. I tillegg var det åpning for at også andre temaer og betraktninger ble trukket inn i samtalen av den som ble intervjuet. Hvert enkelt intervju hadde en varighet på mellom 1 og 2 timer. Det ble gjort lydopptak av intervjuene som deretter ble transkribert. Hvert intervjudokument ble deretter sendt til gjennomlesing og endelig godkjenning av den enkelte informant. Av personvern hensyn er informantene anonymisert i rapporten og sitatene er markert med nummeret på respektive lydopptak.

I løpet av prosjektperioden har flere av forfatterne av rapporten deltatt på møter i Namdal lakseråd (2019 og 2021), presentert prosjektet under Trøndelakskonferansen (2019) og, sammen med Nasjonalt Villakssenter i Namsos, arrangert samarbeidsmøtet «Hvordan kan vi best ta vare på villaksen – sammen?» (2022) der møtedeltakerne var aktører med næringsaktivitet knytta til elv, sjø og oppdrett. Innspill fra disse arrangementene inngår også som del av materialet som danner utgangspunkt for rapportens avsluttende diskusjon.

1.3 Rapportens innhold og avgrensninger

Denne rapporten oppsummerer intervjuer gjennomført med personer som på ulikt vis har et forhold til laks og/eller laksefiske i Namsenvassdraget og Namsenfjorden. Rapporten er i hovedsak en sammenstilling av de synspunkter og erfaringer som framkommer fra intervjumaterialet. Vi har valgt å ta med mange og til dels fylldige sitater fra informantene i rapporten for å belyse viktige poeng som samlet representerer intervjumaterialets bredde.

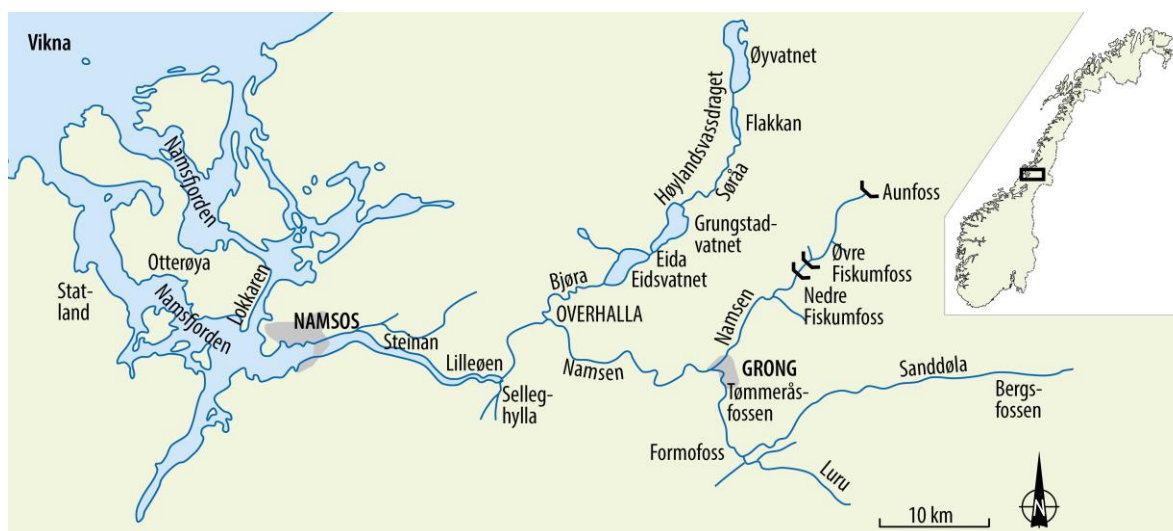
Rapporten er basert på et begrenset antall informanter, og gir dermed ikke nødvendigvis et representativt innblikk i laksens betydning for fiskere i de ulike områdene. Hensikten med rapporten har ikke vært å gi en statistisk representativ framstilling av laksens betydning, men heller å få fram bredde og variasjon i ulike betydninger som knytter seg til laks og laksefiske i det aktuelle området. På denne måten håper vi rapporten kan bidra til økt forståelse for det mangfoldet i praksiser, kunnskap og betydninger som knytter seg til laks, i dette tilfellet i Namsenvassdraget og Namsenfjorden.

Innledningsvis gir rapporten en presentasjon av Namsenvassdraget og Namsenfjorden og utviklingen av lakseforvaltningen i området, som bakgrunnsinformasjon og kontekstuell ramme før intervjumaterialet presenteres. Rapporten tar først for seg betydningen av laks knyttet til sjølaksefisket i Namsenfjorden, og retter deretter fokus mot Namsenvassdraget. Rapporten avsluttes med en oppsummerende diskusjon om betydningen av laks, dialog og samarbeid i Namdalen.

2 Områdebeskrivelse og organisering av laksefisket i Namsenvassdraget og Namsenfjorden

Elva Namsen renner 230 kilometer gjennom Namdalen i Trøndelag fra sitt utspring i Store Namsvatnet i øst til den munner ut i Namsfjorden i vest. Namsen blir gjerne kalt lakselvenes dronning og er kjent for å være en storlakselv. Namsenvassdraget har en lakseførende strekning på 200 kilometer og består i tillegg til hovedelva av flere sideelver og sidevassdrag, blant annet Sanddøla- og Høylandsvassdraget. Øvre deler av Namsenvassdraget er utnyttet til energiproduksjon og regulert med flere dammer.

Namsenvassdraget er et av Norges største laksevassdrag og inngår, sammen med Namsenfjorden, i ordningen Nasjonale laksevassdrag og laksefjorder. Formålet med ordningen er å gi et utvalg av de viktigste laksebestandene i Norge særlig beskyttelse. Dette innebærer blant annet at laksebestandene skal beskyttes mot negative konsekvenser fra inngrep og aktiviteter, eksempelvis gjennom strengere regulering og oppfølging av oppdrettsvirksomhet, tiltak for restaurering av leveområder og beskyttelse mot parasitter som *Gyrodactylus salaris*.

Figur 1: Kart over Namsenfjorden og lakseførende strekning for anadrom laks i Namsenvassdraget. Grafikk: Kari Sivertsen, NINA.

Både i elva og i fjorden har fiske etter laks vært en viktig høstingstradisjon, næring og del av kulturen i generasjoner. Fra å ha vært fritt for alle, ble laksefisket i Namsenvassdraget i 1687 en enerett for grunneiere i vassdraget. I dag er fiskeretten i vassdraget fordelt på 420 rettighetshavere. Vassdraget er delt opp i 13 elvesoner og hver sone består av en rekke fiskevald. En gård kan ha fiskerett på flere vald og i ulike soner. Fiskeretten er fordelt etter størrelsen på gården. Hvordan fiskeretten organiseres varierer mellom de ulike valdene. Noen steder deler flere grunneiere på fiskeretten, andre steder går grunneiere sammen og selger fiskeretten direkte til tilreisende og lokale fiskere. Noen grunneiere velger også å leie ut fiskeretten til turistoperatører som så videreselger retten til fiske (Nordeide 2012).

Alle rettighetshaverne i vassdraget er organisert i Namsenvassdraget Elveierlag (NE). NE har blant annet forvaltningsansvaret for laks- og sjørretbestandene i vassdraget og representantskapet, elveierlagets øverste beslutningsorgan, vedtar årlig fiskeregler for kommende sesong, innenfor rammene av Lakse- og innlandsfiskeloven og Naturmangfoldsloven med tilhørende forskrifter. Fiskereglene kan justeres gjennom midtsesongevalueringen 15. juli, dersom forvaltningsmessige forhold tilsier behov for dette. Dette kan for eksempel gjelde tilfeller av høye

vanntemperaturer, lave vannføringer og/eller sykdomsutbrudd i vassdraget (www.namsenvassdraget.no).

Alle som fisker i Namsenvassdraget plikter å sette seg inn i de lokale fiskereglene, slik at fisket praktiseres i overensstemmelse med disse. I tillegg skal all fangst av laks og sjørret rapporteres til Namsenvassdraget Elveierlag via den offisielle Laksebørsen. Rapporteringen skal gjøres snarest og senest 24 timer etter fangst, også dersom fisken gjenutsettes. Fangstrappporten skal inneholde dato, navn på vald/sone, fiskerens fulle navn, navn på roer (dersom fisken er tatt fra båt), hvilket redskap som ble benyttet (flue, wobblers, spinner, sluk eller mark), hvilken art det er snakk om, fiskens vekt og om fisken er avlivet eller gjenutsatt (www.lakseboersen.no). Innsamling av fangstrapporter organiseres av Miljødirektoratet i samarbeid med Statsforvalterne og Statistisk sentralbyrå (SSB), før fangstrapportene for hver elv kvalitetssikres, sammenstilles og offentliggjøres av SSB (www.ssb.no).

Namsenvassdraget er det største av ti lakseførende vassdrag som munner ut i Namsenfjorden. Namsenfjorden er om lag 35 kilometer lang fra utløpet av Namsen til havet, med store øyer, fjordarmer og sund. I fjordmunningen ligger øyene Otterøya, Jøa og Elvalandet, som bidrar til å skape et nett av mindre fjordarmer hvor laksen gradvis kan venne seg til en overgang fra salt sjø til ferskvann.

I Namsenfjorden er retten til fiske med faststående redskap i sjø knyttet til grunneierrett, tilsvarende grunneieres fiskerett i elv. Sjølaksefisket har vært en viktig næring, høstingstradisjon og del av kystkulturen i Namdalen i mange generasjoner. Fra å ha vært en stor eksportnæring har strengere reguleringer av sjølaksefisket, nedgang i antall primærnæringsutøvere og økt fraflytting fra kystbygdene ført til en stadig nedgang i antall sjølaksefiskere. Kilenotfisket i Namsenfjorden er derfor vesentlig mindre i dag enn hva det var tidligere. Mens det i 1962 var over 1000 kilenøter i Namdalen er antallet i dag ca. 100. Det er nå tillatt å fiske med kilenot i Namsenfjorden fra 10. juni til 28. juli. I dette tidsrommet gjelder ukentlig fisketid fra mandag kl. 15.00 til fredag kl. 15.00 ([Forskrift om fiske etter anadrome laksefisk i sjøen - Lovdata](#)).

De som fisker med faststående redskap i sjøen skal registrere seg i den digitale løsningen Lakserregisteret – Sjølaksefiske ([Lakserregisteret-sjolaksefiske \(statsforvalteren.no\)](http://Lakserregisteret-sjolaksefiske.statsforvalteren.no)). Registreringsplikten gjelder både fiske på egen grunn og fiske etter avtale med grunneier. Miljødirektoratet har overordnet ansvar for systemet, mens Statsforvalteren har ansvaret for registeret i sitt fylke. Statens naturoppsyn (SNO) bruker registeret til å kontrollere fisket.

Alle fiskere som har fullført registrering for fiske med faststående redskap i sjøen, får tilsendt en fangstdagbok. Denne skal fylles ut hver fangstdag, med opplysninger om antall fisk og vekt av fisken fordelt på smålaks, mellomlaks og storlaks. Statistisk sentralbyrå (SSB) får oversikt over registrerte fiskere og mottar utfylte fangstdagbøker fra sjølaksefiskerne etter at fiskesesongen er over. På samme måte som for elv, kvalitetssikrer og sammenstiller SSB tallene basert på fangstdagbøkene fra de ulike fylkene før de offentliggjøres (www.ssb.no).

3 Sjølaksefiske i Namsenfjorden

3.1 Historisk bakgrunn og utvikling av sjølaksefisket

Fra 1773 finnes det beskrivelser av laksevarp i Namsenfjorden (Thorstad et al. 2006). Kilenøter kom i bruk i første halvdel av 1800-tallet, og fra og med siste del av 1860-tallet ble kilenot vanlig i sjølaksefisket på Namdalskysten (Krekling 1966). Kilenøtene økte raskt i antall i Namdal lakse-distrikt, fra 187 nøter i 1886 til mer enn 900 på 1930-tallet, før det på 1970- og 1980-tallet skjedde en betydelig omlegging av redskapsbruken innen sjølaksefisket, fra kilenot til krokarn og drivgarn (Thorstad et al. 2006). Etter forbudet mot drivgarn i 1989 og krokarn i 1997, er det i dag kun kilenot som er tillatt i sjølaksefisket i Trøndelag (ibid.). Strengere reguleringer av sjølaksefisket, nedgang i antall primærnæringsutøvere og økt fraflytting fra kystbygdene har ført til en stadig nedgang i antall sjølaksefiskere. I Trøndelag sett under ett gikk antall kilenotfiskere ned fra 147 i 2009 til 117 i 2019 (SSB 2020).

Sjølaksefisket har vært en viktig næringstilpasning, høstingstradisjon og del av kystkulturen i mange generasjoner. Sjølaksefisket har vært en del av gårdsdriften, som en kilenotfisker uttrykker det: «Her har jo vært fisket med kilenot helt siden i slutten på 1860-årene, på gården. Og i sammenheng hele tiden da, så det har jo blitt en del av gårdsdrifta» (0113).

Sjølaksefisket har hatt stor betydning opp gjennom generasjonene og for utviklingen av gårdene langs fjorden:

Laksen betydde veldig mye, særlig for generasjonene før oss, da. Nå har jordbruket tatt seg opp. Fra 70-tallet var det mer å få fra vanlig landbruk, men før den tida så hadde fiske og skog veldig mye å si for de små gårdene. Og i -62, det var første året pappa drev her. Da var industrilønna på Statland.. Det var jo et industrisamfunn, jeg vet ikke hvor mange arbeidsplasser det var der, men det var både sagbruk og sliperi og det var mye folk der. Da var industrilønna 7000 i året. Og da fiska han for 13 [000]. Så det hadde jo stor betydning da. (0116)

En av endringene i sjølaksefisket som nevnes av alle vi intervjuet, er endringene i fisketid med en stadig nedgang i antall tillatte fiskedøgn. Noen understreker hvordan dette har bidratt til et stadig synkende antall sjølaksefiskere. Informantene ser altså nedgangen av antall sjølaksefiskere i sammenheng med endringer og innstramninger i forvaltningen.

Det som har skapt forandringer det er jo fredningsbestemmelsene og redskapsbestemmelsene. (...) Not-tallet har gått drastisk ned. (...) Nå er vi jo nede på et minstemål, jeg vet ikke om det er så mye som 100 nøter for Namdalskysten. Og det blir jo mindre og mindre. Vi er jo en utdøende rase. (...) Vi er alene. Jeg vet ikke om noen andre. I 50-årene [var det] 15 eller 20 kilenøter [her]. Nå er det ei, og det er vi. (0113)

En annen endring det legges vekt på av informantene er at de ikke lenger kan få kjøpt garn med rett maskestørrelse for nota, til reparasjon av gamle nøter eller for produksjon av nye. En informant forteller at den eneste typen han får tak i nå er fra Kina. Den er av dårlig kvalitet og lite holdbar i forhold til de norske linene, som ikke lenger produseres.

Har du først ei ny not med ordentlig line, så hyrer den i femti år, vet du. Helt utrolig holdbarhet, det der. Men Kina-lina ser jeg snart.. Den hyrer ikke i mange år, nei. (...) Det skulle vært 12-tråd i det, og det er kanskje bare 8. Og Norge var jo egentlig full av maskiner som laga line, vet du. Og garn. Så at de satte dem stille bare for at det fås billigere fra Kina, det er knefall for den norske fiskerinasjonen, altså. Jeg synes det. Hadde jeg hatt norsk line for det jeg ønska, kontra Kina-line, jeg kunne godt ha betalt det dobbelte. For kvalitet. Bare det hadde vært tilgjengelig. (0116)

I 2022 lå lakseprisen per kilo på 165 kroner pluss moms. På 1960-tallet var fisket langt mer innbringende:

Det var mellom 1500,- og 2000,- vi måtte hatt i dag for å ha det de hadde på 60-tallet, ja. Per kilo. (0116)

Lakseprisene har altså gått kraftig ned i tiden de eldste sjølaksefiskerne har drevet kilenotfiske. Prisutviklingen knyttes til veksten i oppdrettsnæringen:

Jeg vet på 80-tallet, så var vi tett på 100 kr kiloen, så det er oppdrettsnæringa, egentlig, som har holdt prisen nede på laksen. Ellers hadde den nok hatt en helt annen prisbane. (0116)

En kilenotfisker forteller at dette fisket før var en stor eksportnæring, med mange oppkjøpere som bød på fangsten. I dag er volumet for lite til at det er interessant.

Sjølaksefisket var jo svært i den tida da jeg vokste opp. Det var jo en stor eksportnæring og nå har den blitt veldig liten. På grunn av liten fisketid. Nå er det faktisk mer.. Det er en form for sport og det er en form for, akkurat det vi begynte å snakke om, å føre en tradisjon videre. Og kunnskap. Det var jo sånn før, at før du kom hjem med fangsten så var det en to-tre kjøpere.. Gjerne en par båter som lå og vakta på oss da vi lina, og som bød på fangsten. Oppkjøpere for eksport. Og så var det biler som kjørte ruter for å kjøpe opp, og. Og det der er jo borte nå, og det er jo på grunn av at det er for lite volum. Det er ikke interessant lenger. (0116)

En av kilenotfiskerne vi har intervjuet har siden 2013 utført overvåkingsfiske i Namsenfjorden, i samarbeid med Norsk institutt for naturforskning (NINA). Dette fisket foregår utenom ordinær fisketid, fra 1. mai til 15. september. Her kartlegges laksens vandringsmønster og oppvandring, og fordelingen av oppdrettslaks og villaks som går i kilenota. Det tas skjellprøver av all laks som fanges, før den slippes levende ut (www.nina.no/miljoeovervaking/lakseinnsig-til-fjordene/). Dette prøvefisket gjør det også mulig å høste erfaringer fra fjorden utenom den ordinære fiske-sesongen:

Jeg får jo ny kunnskap også, det er klart. Du lærer jo en masse når du får holde på utenom sesong. Og det er jo en helt annen... Laksen oppfører jo seg totalt forskjellig nå imot da jeg var guttunge. (...) Da begynte vi jo midt i mai som regel. Og da var det jo ikke laks i det hele tatt, nesten, før du kom helt ut imot slutten på mai, først i juni. Nå på enkelte år så kan det jo være laks tidlig i mai i ganske store mengder. Og det er jo noe nytt som har kommet i de siste tiårene, egentlig. Men det er litt spesielt å se da, for det var ikke sånn før. Ikke i sånne mengder i alle fall. (0114)

Flere informanter nevner dette, at våren kommer tidligere, og at laksen derfor også kommer tidligere inn fjorden enn før. At nye fiskearter kommer til som følge av klimaendringene er også noe informantene ønsker skal diskuteres og inkluderes i forvaltningsarbeidet. Eksempelvis har det at makrellen har kommet lenger nordover trolig hatt betydning for laksen. Ifølge informantene var det bekymring for at dette kunne være kritisk for laksen, mens flere mener makrellen har blitt en næringskilde snarere enn en trussel:

Ja, det vart jo også sagt at nå var det krise for laksen på grunn av at makrellen kom nordover i sjøen på grunn av temperaturene. Men så ser vi det at hvis du spretter litt djupt på laksen som har spist noe, når du kommer ut i juli sånn, så er det ofte det er makrell inni laksen. Så det ser ut som laksen har tatt for seg av makrellen. (...) Det er veldig god kondisjon på den. Feit og fin laks, altså. Kjempefisk. Det har vært sånn de senere årene. Jeg synes det har gått veldig bra, egentlig. 90-tallet så kleinere ut enn 2000-tallet. 1990 og fram til 2000 synes jeg det så mer faretruende ut, egentlig. (0116)

3.2 Betydningen av sjølaksefiske i dag

De som fortsatt fisker med kilenot i dag fremhever betydningen av å føre tradisjonen videre. I tillegg legger de vekt på betydningen dette fisket har for trivsel og tilhørighet og viser til sjølaksefisket som en sentral del av egen identitet. For flere er fisket i tillegg fortsatt viktig økonomisk sett. Fra å være en viktig næring har sjølaksefisket i større grad har blitt noe man har «på si». Likevel anses det å videreføre tradisjonen som vesentlig:

Men det er jo slutt på laksen som næring her og da. De er jo i fast arbeid og det er jo nærmest en hobby om en skal kalle det det. Men det er jo litt mer, da. Det er en tradisjon. (0113)

De fleste kilenotfiskerne vi intervjuet ble introdusert for sjølaksefisket som barn. Fra å først og fremst bare være med i båten og ha enkelte mindre oppgaver, økte ansvaret etter hvert som de ble eldre. Flere informanter framhever dette som et viktig element i å videreføre laksefisket:

Det var vel en av de første ansvarsfulle oppgavene vi fikk, faktisk, det å videreføre laksefisket. Det at vi fikk starte opp i veldig ung alder tror jeg var en viktig bit. Vi har jo sett de som har starta opp i voksen alder, og de henger med i noen år. Noen få kan nok fortsette, men da slutter de gjerne. (0116)

Flere av dagens kilenotfiskere beskriver spenningen ved fisket, det at man aldri vet fra år til år hvordan sesongen vil bli, og at fisket også byr på gode naturopplevelser:

Enkelte år kan det være riktig bra, og noen er det mindre. Men det er kanskje litt sjarmen med det. Du vet aldri før sesongen er over, hvordan det går. På den måten, da. Underveis er det veldig mange opplevelser og. Naturopplevelser, rett og slett. (0116)

Ordvalget er gjerne nøkternt når det kommer til å beskrive betydningen av kilenotfisket, men det skinner likevel gjennom at dette er noe som «hører til», «sitter i kroppen», og er en del av fiskerens identitet og tilhørighet.

Jeg tror nok det er for å bringe, rett og slett, tradisjonen videre på grunn av gammel vane. Og en gård det er jo litt mer enn bare en arbeidsplass, egentlig. Det er jo mer som et levende organ, som du er en del av. Jeg tror det har noe med det å gjøre, noe som det ikke går an å sette ord på, egentlig. (0113)

Minner og historier som er knyttet til plassen og til laksefiske, og som går langt tilbake i tid, bidrar også til å skape tilhørighet. I tillegg forteller to av de yngre kilenotfiskerne at dette fisket bidrar til å utvide det de opplever som «hjemme» og at det styrker tilhørigheten deres til området. For noen er kilenotfisket en familieaktivitet, og bidrar dermed også til felles opplevelser og styrket samhold.

Inntektene fra kilenotfisket har mindre betydning for flere av sjølaksefiskerne i dag enn de hadde tidligere. Samtidig er det økonomiske stadig et sentralt element for noen:

Det er jo kanskje det artigste jeg holder på med, da. Sjøl om det er yrke så bruker jeg å si at det er hobbyen min. Det må nå være veldig få forunt at de har det samme som yrke og som hobby. Og så i og med at jeg har inntekta min av det så er det jo også veldig... En må jo ha inntekt, nær sagt, så det er jo det jeg lever av. (0114)

I tillegg til den økonomiske verdien av sjølaksefisket er andre momenter tilsvarende viktige som motivasjon for å fortsette fisket. En av informantene forteller at det økonomiske var av størst betydning i ungdommen:

Men nå, så.. Jeg tror nesten følelsen av å føre en tradisjon videre er like viktig nå som kronene det blir fra det. Faktisk. (0116)

Enkelte ser potensialet i å knytte sjølaksefisket opp mot turistenes ønske om stedegne opplevelser. I Namsenfjorden er det flere sjølaksefiskere som samarbeider med små, lokale turistoperatører om å ha folk med seg ut i nota, eller selv har en rorbu ved fjorden som er tilrettelagt for utleie for små grupper.

Betydningen av å kunne høste av nærmiljøet blir understreket, og villaksen sees blant annet som eksempel på kortreist, miljøvennlig og god og sunn mat:

Jeg [er] opptatt av det med å høste ressurser som passerer eiendommen. Når fisken kommer til oss, så små vi bare benytte oss av det når den passerer. Det at du kan fange en ressurs med bruk av lite drivstoff.. Det føles rett, økologisk sett også. Vi fanger den når den er på dørrappa. Vi slipper å gå i dagevis utover havet for å finne den. (0116)

I tillegg nevner flere at de ser på det å høste av laksen i fjorden som et viktig bidrag til sunne elver, især de mindre elvene som har stor variasjon i vannstand i løpet av sommeren:

Du får jo tatt det største 'rushet' mot tørketida så du kanskje slipper unna toppene med laks oppi elva tidlig, sånn at det ikke står fullt i kulpene når det begynner å bli lite vatn. Med tanke på furunkuloseutbrudd. Så jeg tror jo det er bra. Og så er det jo veldig god mat du får på land. (0117)

Mens det tidligere var mer vanlig å røyke laks sjøl, foretas videreføringa nå i hovedsak ved at laksen leveres til røyking hos firmaet Aakervik i Namsos:

Det hendte vi røykte en og annen laks før mens faren min levde, ja. Men nei, nå er det ingen som gjør... Firmaet Aakervik i Namsos, når det gjelder røyking: de er suverene. Så vi greier aldri å få til så god røkelaks som de gjør. Og der får en det jo dessuten partert og pakket i porsjoner, hvis en ønsker det. (0113)

Det sosiale og det å være en del av et miljø med kilenotfiskere verdsettes også, selv om miljøet ikke lenger er så stort som før:

[D]et er artig å omgås de som holder på med det samme. Sjøl om det ikke er så mange lenger så er det jo et lite miljø. (...) Når vi treffes da så prater vi jo laks. Det er det ikke sikkert alle de andre synes det er så veldig interessant, sånne som ikke er involvert i det, så det kan være godt å bryne seg litt på det. Ja, kanskje noen kommer på noen små nyvinninger som vi prøver ut og sånn forskjellig teknisk. Og prøver å hjelpe hverandre det meste vi kan da, om det er noen knipetak. Så er det jo viktig å ha noen i bakhånd om det skulle bli noe trøbbel av noe slag. Det går nå an for alle. (0114)

3.3 Lokal kunnskap om sjøen, laksen og fisket

Lokal kunnskap trekkes fram som et viktig element for å lykkes som kilenotfisker og egne erfaringer framheves som viktige i tilegnelsen av denne kunnskapen. Flere legger vekt på betydningen av å ha deltatt i fisket fra de var barn, og å ha lært av tidligere generasjoners kilenotfiskere samtidig som de selv har gjort seg sine erfaringer:

Det er jo som all gårdsdrift og fiskeri så må en ha en del kunnskap. Og det kommer jo etter hvert da. Man feiler jo først, og etter en feil så kommer kunnskapene. Kunnskaper det er jo summen av de feilene man har gjort. Så man må nesten leve seg inn i det ifra barnsbein av for å fullt ut forstå det. (0113)

Prøving og feiling inngår i det å tilegne seg den nødvendige erfaringsbasert kunnskapen for å kunne drive et godt kilenotfiske. Dette kan ikke læres på kort tid, men krever praktisk utøvelse:

Du får ikke til å lese deg til det. Jeg trur du må være med. Jeg trur ikke jeg hadde greid å ennå gjort det som pappa gjorde i vinter, det å bygge nett til ei not og få skutt det rett. For du må ha litt mer kunnskap enn bare å vite hvordan nota skal stå. Du må vite hver en funksjon i den. Den

er jo litt mer sammensatt enn hva et garn er, for å si det sånn. Man må være med over flere år, trur jeg, og så må man prøve og plages litt med det for å skjønne.. (0117)

Kjennskap til lokale forhold og kunnskap om laksen og laksens vandringsmønster er viktig for utøvelsen av kilenotfisket:

Hvor laksen går, hva slags vær han går på og hvordan forholdene er for å fiske. Det der er jo noe som er nedarvet etter hvert, nesten. Det er jo ikke noe du kan lære sånn... Kan ikke sitte på skolebenken og lære det, du må jo være med og lære det. Og det er jo en veldig viktig del for å kunne fiske godt og, det er jo det. (0113)

For å vite hva som utgjør en god kilenotplass er det i tillegg nødvendig med kunnskap om strøm- og vindforhold:

Det er nok ingen tvil om at det er ferskvasstrømmen han går på. Vi har bare brukt gamle støer som de før oss har fiska opp, som vi sier. Som ungdom så prøvde jeg meg på nye plasser, men det var aldri noen stor suksess. Så det er nok som han [sønnen] sier, strømmrenner og sånn som treffer. Og hvis du da får pålandsvind så du får ferskvatnet over, så er sjansen mye større til å få laks. Men i en øst-vest-fjord som Namsenfjorden her er, så er det nok i utgangspunktet på nord-sida de beste laksvaldene er. På grunn av corioliskraft, den som bringer overflatevatnet nord-over. Det har med jordrotasjonen å gjøre, ettersom jeg forstår. Og i en øst-vest-fjord, hvis det er veldig lite ferskvatn, så fisker de bestandig best borte på Otterøy-sida her. Men det som kan motvirke det er nordavind, som kan arbeide overflatevatnet til vår side. Pålandsvind. Men har du en regnsommer, så sprer laksen seg mye mer på hele fjorden enn i en tørrsommer. Det er sånn gammel kunnskap, da. (0116)

Kunnskap om hvordan kilenota skal plasseres og finstilles er også viktig for å kunne foreta nødvendige justeringer knyttet til endringer i vær- og strømforhold:

(...) Og så har du det med at nota blir satt så hun står. At hun tåler et uvær eller noe sånt, for det kan skje. At du får helt opp i 15-20 sekundmeter. Da må det være satt på en sånn måte at.. Den vil ikke fiske under så dårlig vær, på grunn av at strømmen er så hard, men med det samme det slipper etter da, så slår det til. Har det rasert da, fordi det ble satt for dårlig, så tar det lang tid før du får fiska igjen og da taper du veldig mye verdifull fisketid, for et sånt opprør gjør at laksen kommer på fjorden, fra havet og inn. Så det er veldig viktig å sette så det holder. (0116)

I tillegg til egne erfaringer fremheves også betydningen av kunnskapsoverføringen mellom generasjoner:

Det er onkelen min jeg har fått all kunnskapen av. Og fra min far, men mest fra min onkel. Nå prøver jeg å overføre kunnskapen til mine sønner, men vi får se om jeg lykkes. De er veldig interesserte nå, men den yngste er bare ni år. (0110)

En viss forutsigbarhet knyttet til fisketid, og en viss lengde på fiskesesongen, anses som viktig for å kunne opprettholde tradisjonen med kilenotfiske, og få videreført kunnskapen til kommende generasjoner:

[D]et er verdifullt at vi får såpass lang fisketid at kunnskapen blir ført videre. (...) Det er jo enkelte som bare vil ha oss bort fra fjorden, sånn at alt skal tas i elva. Og som sier at vi tjener for lite på laksefisket vårt, da. Men da sier jeg at hvis du ser på fisketida som vi har, vi har 27 fiskedøgn og elva har fra 90 til 100 døgn som fisketid, så synes jeg egentlig det kommer noe godt ut av de få døgnene vi får holde på. (0116)

Flere kilenotfiskere legger vekt på at det blir vanskelig for kommende generasjoner å ta opp igjen kilenotfisket, hvis det blir et opphold i aktiviteten som fører til brudd i kunnskapsoverføringen:

Jeg sørger for å vise sønnene mine hvordan ting fungerer, forklarer nota og så videre. Den største faren er at kunnskapen faller bort, om nota, om været og om forhold i havet. (0110)

3.4 Regulering av sjølaksefisket, kunnskap og samarbeid

En av endringene i sjølaksefisket som nevnes av alle, er endringene i fisketid med en stadig nedgang i antall tillatte fiskedøgn. Noen understreker hvordan dette har bidratt til et stadig synkende antall sjølaksefiskere:

I 1962 var det over 1000 nøter i drift. Nå er det under 10% igjen. (0114)

Det som har skapt forandringer det er jo fredningsbestemmelsene og redskapsbestemmelsene. (...) Not-tallet har gått drastisk ned. (...) Nå er vi jo nede på et minstemål, jeg vet ikke om det er så mye som 100 nøter for Namdalskysten. Og det blir jo mindre og mindre. Vi er jo en utdøende rase. (...) Vi er alene. Vi er alene i Nærøy kommune. Jeg vet ikke om noen andre. Og på strekningen ifra Salsnes og østover til og med Lund var her i 50-årene 15 eller 20 kilenøter. Nå er det ei, og det er vi. (0113)

I Nord-Trøndelag var det registrert 1000 nøter. Og det er mye. Og på ei fisketid som var det dobbelte av i dag. Og så var det drivgarnsfiske. Og det kom jo laks utfra havet med linekroker i seg, og det var danskene som drev linefiske lenger ut. Så laksen hadde et enormt press da. I dag er det vel et annet type press som det snakkes om, på grunn av sjukdom og lus. Men fangst i dag er jo ikke.. Jeg vil si den er nesten så den ikke virker inn. Når du tenker, det er akkurat samme så-beddet som takla det enorme fisket som var. Og i dag er det en skygge, sjølaksefisket, av det det engang var. (...) Og som sagt, så-beddet i elva for å få fram lakseyngel, det er det samme. Så å fjerne oss, for eksempel, det hadde vært veldig dumt. På grunn av det at vi er det siste barometer i sjøen, på innsiget. (0116)

Det har blitt mindre [oppdrettslaks i nota], heldigvis da. I fjor fikk vi vel to. (...) Men det hender jo at vi, for 10-15 år siden, at vi kunne få en 8-10 og mer enn det. (0113).

I Namdalen trekkes lakserådene fram som viktige arenaer for kunnskapsutveksling mellom ulike aktører. At disse rådene over mange år har fungert som arenaer for dialog anses også som en av grunnene til at det er liten grad av konflikt både mellom elv og sjø og mellom oppdrettsnæringa og villaks-aktørene i Namdalen:

Lakserådene har egentlig vært veldig bra. Der har vi lært veldig mye av hverandre, faktisk. (0116)

Kilenotfiskerne nevner at det er viktig å dele kunnskap og samarbeide, og at lakserådene bidrar til dette:

Ja. Og diskutere. Jeg tror det hadde blitt feil hvis vi kun hadde gått på vår egen kunnskap. Så jeg tror det viktig å samarbeide, egentlig. Og dele. Og så er det som regel sånn at de som har holdt på lengst vet mest. (0117)

Blant informanter som representerer elveinteressene er flere opptatt av gjeldende ulikhet i krav til innrapportering av fangst i henholdsvis elv og sjø. Flere ser det som uheldig at man i elv skal rapportere hver enkelt fangst i løpet av 48 timer² mens sjølaksefiskerne først rapporterer sine fangster etter endt fiskesesong. Lakserådet i Lyngenfjorden har imidlertid tatt initiativ til innrapportering fra sjølaksefisket underveis i sesongen:

Jeg tror det er unikt. (...) Jeg [sa] at vi kan da være med vi sjølaksefiskere, óg. Og da har jeg hatt innrapportering hver fredag, har jeg prøvd å få til, og det har fungert veldig bra. Og det har vært veldig positivt i forhold til elva. Og da er det da samla hvor mange nøter som har stått på Namdalseid, og så er det samla tonnasje eller kilo på laks og sjørret, og den største laksen og hvem som har tatt den største laksen i løpet av uka. En sånn melding, da. (0116)

Denne ukentlige rapporteringen fra sjølaksefisket erfares som et positivt bidrag for godt samarbeid mellom fiskere i sjø og elv.

Generelt har alle informantene et ønske om større grad av deltakelse i forvaltningsprosessene og ser behov for mer langsiktighet i forvaltninga. Det pekes også på at erfaringene med lakseinnsiget lokalt ikke alltid samsvarer med bildet som tegnes av forskere og forvaltere. Samtidig understreker informantene at de her bare uttaler seg om Namsenfjorden og ikke om situasjonen i andre områder som kan være langt dårligere stilt når det gjelder lakseinnsig og oppnåelse av gytebestandsmål.

Det [har] egentlig vært en veldig god trend. Årene har egentlig blitt bare bedre og bedre. Og sånne sykluser vil det være i naturen, egentlig. Men så vil du få noen sykluser som går ned, og da blir det gjerne å slå på bremsene tvert. Du kan si at da er det krisemaksimering. Og naturen er ikke så kortsiktig, altså. Så vi må tåle noen år hvor det blir litt dårligere fangster óg. Så kommer det gode år igjen. Så kanskje det der med litt mer langsiktig tenking.. (0116)

Å se statistikken i sammenheng med utviklingen i sjølaksefisket blir også framhevet som et forbedringspunkt i forvaltninga:

Jeg hevder jo det at de 20 siste årene har [det] vært vesentlig mer laks enn de 20 årene før. Og det stemmer jo ikke med forskjellige statistikker. Så det mener jeg bestemt at det var dårligere på 80-tallet og delvis 90-tallet enn det har vært etter år 2000. Det er jevnere bra med fisk hvert år nå enn det var i gamledager. Men det brukes jo statistikk etter kvantum som har kommet opp, men de regner ikke så veldig mye på at det kanskje var mange ganger så mye bruk [før]. Og

² Fra 2023 er denne fristen redusert til 24 timer i Namsenvassdraget ([Namsenvassdraget](#) | [Norske Lakseelver](#))

etter min mening så må det bli forferdelig feil. Så da blir jo den grafen for oppfisket kvantum mindre. En bør kanskje regne inn det at så og så mye mindre bruk er i bruk og da, så hadde kanskje pilen pekt andre veien istedenfor nedover, tror jeg nok. (0114)

At sjølaksefisket blir opprettholdt anses som viktig ikke bare for å videreføre tradisjoner og kunnskap og høste på en bærekraftig måte, men også fordi det kan bidra inn til forskning og forvaltning på en måte som annet fiske ikke kan, som tidlig varsling av eventuelle hendelser som rømming av oppdrettslaks og luseoppblomstringer.

Som tiltak ved behov for å unngå å ta laks man ønsker skal gå opp i elvene eller for å unngå uønsket bifangst, understreker sjølaksefiskerne at det finnes andre løsninger enn forbud eller videre innskrenkninger i fisketid, eksempelvis endret maskestørrelse i kilenøtene:

[Hvis man hadde] evaluert og tenkt gjennom det med dimensjonen på nota.. At ikke hun tar halvannenkiloslaksen. Går du på 16 omfar så berger den godt og da er du snart på kilosfisk og under kiloen som kan feste seg, kan du si, og det er jo veldig få elver som har så små laks som kommer inn til gyting. Og auren har ikke samme gangmønsteret, så det er ikke noe problem, egentlig. De slengerne du får med aure, det er.. Den går mer i tangkanten og du styrer den ikke hundre meter ut i den grad som du gjør med laksen. (0116)

Større grad av samarbeid og dialog i forvaltningsprosessene foreslås som en bedre løsning enn nåværende ordning med høringsprosesser. Erfaringen med høringsinnspill er at muligheten for å kunne påvirke er liten:

Jeg synes egentlig at noen ifra vår leir kunne vært litt mer involvert når beslutningene ble tatt, ja. (...) Høring er greit nok, men jeg føler jo at det liksom ikke blir tatt til etterretning, jeg vet ikke. Jeg har aldri syntes det har vært noe gehør for det vi har ment, i alle fall. (0114)

Fiskereguleringer i elv virker også inn på reguleringene i sjø, og flere kilenotfiskere understreker behovet for å se vannstand og fiskefangster i mindre elver i sammenheng for å oppnå en lokalt tilpasset forvaltning:

De her smålakseelvene som for eksempel får forsinka start og avkorta sesong, de får akkurat den tørreste tida for å fiske. (...) Når de da skal fiske på den tørreste tida, når det er umulig å få laks, så får de aldri bevist hva elva er god for. (0116)

Det vises også til at biteviljen til fisken påvirker fangststatistikkene. I slike tilfeller sees tellere på som en hjelp for å sikre et mer korrekt bilde av de faktiske forholdene i elv enn kun å basere seg på fangststatistikk:

Enkelte år kan du jo ha forklaring på at du sliter med i det hele tatt å få fisk, kontra andre år. Og som i fjor, da sleit de veldig (...) det gikk opp veldig mye laks i elva, men den tok ikke. (...) [D]er har de teller, heldigvis. Så de har filma hver enkelt laks, da. Og det var rekordoppgang. Men den tok ikke. Og det var ingen som forsto.. (0116)

Kilenotfiskeren som utfører prøvefiske for NINA, bidrar direkte til forskningsarbeidet som knytter seg til beregningen av lakseinnsiget til Namsenfjorden. Erfaringen er at dette samarbeidet både fungerer godt, er av betydning og at arbeidet kilenotfiskeren utfører blir verdsatt av forskerne. Samtidig er det usikkerhet knyttet til videreføringen av arbeidet fra år til år. Større forutsigbarhet i bevilgninger og planlegging kunne bidratt positivt i å sikre videreføringen av dette samarbeidet.

Hvis sjølaksefisket forsvinner så mister vi et viktig redskap i forskning. Og forskerne sier i alle fall at de setter pris på bidraget vårt. Forskere har uttalt at de ikke ser noe alternativ til den jobben vi gjør. Så det er ett viktig moment.

Når det gjelder forvaltningens kunnskapsgrunnlag og arbeidet i vitenskapelig råd for lakseforvaltning, så ser Skorstad muligheter i et bredere sammensatt råd der også fiskere fra sjø og elv kunne fått mulighet for å bidra inn med sin erfaringsbaserte og lokalt forankra kunnskap:

Jeg tror egentlig at det vitenskapelige rådet er for... sammensatt for snevert, tror jeg. (...) Så egentlig så skulle et sånt organ som dem ha hatt representanter fra både elv og sjø som kunne i hvert fall ha kommet med... Om en kanskje kunne ha hatt et vedlegg som, om de ikke var enige og sånt, hadde vært litt mer kjøtt på beina for de som skal bestemme.

3.5 Framtida

Sjølaksefiskerne er generelt bekymra for en aldrende gruppe fiskere og manglende rekruttering. Samtidig er det flere yngre som har startet opp med kilenotfiske i Namsenfjorden de senere årene, og blant de yngste er optimismen større. Den eldste av informantene, som har passert 90 år, ser imidlertid mørkt på framtida for sjølaksefisket:

Det er ikke annen fremtid enn hobby. Det er jo en prima hobbyvirksomhet, da. Opplevelse. Fiskeopplevelse. Det er jo like spennende å line ei kilenot som å kaste med flue i Namsen. (...) Håpet har du. Men det er så mye annet. Folk har ikke tid til å drive hobbyvirksomhet i en hel sesong. Det koster jo penger å sette ut redskapen, for ikke å snakke om å kjøpe den. Jeg vet ikke hva en enkelnot koster i dag, med landgarn, men det er antakelig en 30-40 000 vil jeg tro. Det er lenge siden jeg har kjøpt noe nå, da. Det er vanskelig å få tak i. (0113)

Andre igjen tror sjølaksefisket vil bestå, men under begrensede former. Selv om de som holder på med sjølaksefiske blir eldre, er det også yngre som kommer til. En av fiskerne understreker betydningen av å være flere som holder aktivt på med dette fisket, slik at det blir et miljø rundt det:

At det kommer tilbake til gamle høyder, det gjør det jo ikke, det tror jeg ikke på. Men jeg håper virkelig det kan bestå og ikke bare som en slags sånn at det er en person som får lov å ha ut en

kilenot borte på en odde, det er ikke noe miljø. Det må være litt tyngde i det, ellers er det egentlig ikke noe verdt. Så det håper jeg at... Jeg tror nok det vil bestå noe, ja. For det er jo et tungt arbeid, men samtidig, i og med at priser og sånt har gått litt opp i de senere år da, så er det jo sjanse for å gjøre litt mer kroner ut av det óg. (0114)

At kilenotfiske er tungt og tidkrevende arbeid trekkes fram som et element som kan bidra til at færre starter opp:

Vel, vi kan jo være litt betenkt, da, i forhold til.. Vi vet jo hva slags fysisk arbeid det er. Du må være interessert for å holde på med det. Og hvordan du blir interessert det tror jeg er at du blir eksponert for det tidlig. (...) Men at det er gubber som holder på nå, så om ti år, hvis det ikke skjer noe, så er det veldig få igjen. Og da er de få som orker å holde på verdifulle. De sitter jo på en kunnskap på færre og færre hender. En kunnskap som faktisk forskninga trenger blant annet, óg. (0116)

Den yngste av kilenotfiskerne er mer positivt innstilt til framtida for sjølaksefisket:

Så lenge det er bra med vannstand i elvene, så tror jeg det kommer til å fortsette å være bra fiske i fjord også, jeg da. Og laksestammen ser jo ganske bra ut egentlig, nå da. (0117)

I tillegg er det flere yngre kilenotfiskere, både kvinner og menn, som har startet opp i området de senere årene. Flere håper at et miljø av yngre fiskere igjen kan virke positivt inn på videre rekruttering.

3.6 Oppsummering sjølaksefiske

Sjølaksefisket har vært en viktig næring høstingstradisjon og del av kystkulturen i mange generasjoner. Fra å ha vært en stor eksportnæring har strengere reguleringer av sjølaksefisket, nedgang i antall primærnæringsutøvere og økt fraflytting fra kystbygdene ført til en stadig nedgang i antall sjølaksefiskere. Blant de som fortsatt fisker med kilenot i Namsenfjorden i dag, framhever mange at det er langt mer enn det rent økonomiske som veier opp for tungt arbeid og stor arbeidsinnsats sett i forhold til fisketiden de har til rådighet. Betydningen av å føre en tradisjon videre tillegges stor vekt, på samme måte som sjølaksefiskets betydning for livskvalitet, trivsel, identitet og tilhørighet også understrekes. Det å kunne høste av og tilberede gode måltider fra en ressurs som befinner seg i nærmiljøet oppleves også som meningsfullt i et bærekraftperspektiv.

Enkelte sjølaksefiskere har positive erfaringer med å delta i prøvefiske utenom ordinær fiske-sesong og på den måten bidra til forskning og overvåking av lakseinnsiget til Namsenfjorden. Tilbakemeldingene fra forskerhold understreker betydningen av sjølaksefiskernes bidrag til dette arbeidet. Samtidig uttrykker sjølaksefiskerne et ønske om større grad av deltakelse i forvaltningsprosessene, og de ser behov for mer langsiktighet i forvaltninga. I denne sammenhengen påpekes det at dialog og samarbeid vil kunne lede til forvaltningsmessige løsninger som i større grad kan kombinere målet om å bevare villaksen og samtidig sikre lokale høstingsmuligheter. Et eksempel som trekkes fram er hvordan endring av maskestørrelsen i kilenota kan bidra til mer selektivt fiske og være et lokalt initiert alternativ til ytterligere innskrenkning av fisketid eller fiskeforbud i tilfeller der dette foreslås som forvaltningstiltak fra nasjonalt nivå.

Å kunne videreføre sjølaksefisket uten ytterligere innskrenkninger av dagens fisketider framheves som viktig for å unngå at høstingstradisjonen forsvinner. Erfaringsbasert kunnskap er nødvendig for å ha inngående kjennskap til lokale strøm- og værforhold, hvordan laksen går og for å vite hvordan kilenota skal settes ut og justeres ved behov. Dagens sjølaksefiskere er

bekymret for rekrutteringen av yngre sjølaksefiskere og understreker behovet for forutsigbarhet i fisket dersom kunnskapen de selv besitter skal kunne videreføres til kommende generasjoner. At sjølaksefisket blir opprettholdt anses som viktig, ikke bare for å videreføre en sentral kysttradisjon og viktig kunnskap, men også fordi det kan bidra inn til forskning og forvaltning på en måte som annet fiske ikke kan. Her pekes det blant annet på at kilenotfisket innehar en viktig rolle ved å tidlig kunne fange opp og varsle om eventuelle hendelser som rømmning av oppdrettslaks og luseoppblomstringer knyttet til en stadig voksende oppdrettsindustri.

4 Laksefiske i Namsen

4.1 Historisk bakgrunn og utvikling av laksefisket

Laksen i Namsen var trolig en av de viktigste årsakene til at de første menneskene søkte innover Namdalen og bosatte seg her (Krekling 1966). Laks var en viktig matressurs og en vanlig del av kostholdet, noe som illustreres av at det i flere av kontraktene mellom husmenn og bønder var spesifisert at de førstnevnte ikke skulle spise laks mer enn to ganger om dagen (Bjerken 1995, Nordeide 2012).

Laksefisket, som først var fritt for alle, ble i 1687 en enerett for grunneiere langs vassdraget (Krekling 1966). Opp gjennom historien ble det utviklet og tatt i bruk ulike fangstmetoder i Namsen, som lystring, laksevarp, eller sittenot, laksekister og kilenot (Krekling 1966). Fra midten av 1700-tallet og fram til omkring 1940 var laksgala (laksegårder eller laksegjerder) vanlige i nedre deler av Namsen (Storøy 2012). Dette var lange «gjerder» satt ut i elva for å lede laksen inn i en hov der den ble fanget. De siste laksgala var i bruk fram til 1981 (ibid.).

Stangfisket, som ble innført av engelske sportsfiskere i 1830-årene, utviklet seg etter hvert til å bli den enerådende fiskemetoden etter laks i Namsenvassdraget (Thorstad et al. 2006). Med stangfisket endret laksens status og fisket etter den langsomt karakter, fra mat og høstingsstrategi til statussymbol og sportsfiske, og den opprinnelige britiske måten å fiske laks på ble etter hvert en del av norsk kultur. Harlingfisket, også det innført av engelskmennene, er fortsatt en populær fiskemetode i Namsen på grunn av elvas bredde og tendens til å være grunn langs land. Dette gjør at fiske fra land kan være vanskelig, og at harlingfisket foretrekkes som fiskemetode i deler av elva. «Metoden betinger bruk av båt, og roeren som ror motstrøms lar båten pendle over hele elvas bredde, mens båten slippes litt nedover hver gang. Stengene ligger med snøret ute hele tiden, uten kasting fra båten» (ibid.: 35).

Gjennom engelskmennenes laksefiske i Namsen ble vassdraget internasjonalt kjent. Sigurd Krekling (1966) skriver i sin bok om *Laksfisket i Namdalen* at engelskmennenes anerkjennelse av Namsen ga seg utslag i en større bevissthet om elvas betydning som lakseelv blant lokalbefolkningen: «Den var kilden til gode inntekter, til verdiforøkelse for grendene og dens befolkning» (Krekling 1966: 23). Laksebestanden i Namsenvassdraget utgjør fortsatt en stor økonomisk verdi og har en viktig sysselsettingseffekt (Thorstad et al. 2006; Nordeide 2012).

Det britiske sportsfisket ble etter hvert normdannende for hvordan elfefisket etter laks i Norge skulle foregå. Med den nye måten å fiske på, vokste det fram et nytt kunnskapsregime om laksefiske. Da sportsfisket ble «norsk» var rekrutteringa til fisket ofte familiebasert. Mange av de som fisket i Namsen var lokale. De fleste informantene forteller at de lærte å fiske som barn mens de var med foreldre eller andre slektninger på tur. Det var lavere fiskepress, det var færre fiskere og tida de fisket var også kortere.

De seinere åra har utviklinga i Namsen gått imot et mer eksklusivt og dyrt fiske der en helhetlig naturopplevelse er det som etterstrebes. Fisk som mat er blitt mindre viktig, mens laksens symbolverdi og den statusen laksefisket i Namsen har fått har blitt viktige elementer i laksefisket.

En av informantene sier det slik: *Så jeg har sett en utvikling at det blir mer og mer eksklusivt fiske. Namsen er vel et godt eksempel. For 10 år siden så kunne du få kjøpt deg et døgnkort, lett, på et eller annet vald i Namsen. I dag er det et problem (0110).*

Dette medfører at gjennomsnittsalderen på fiskere er relativt høy, man må ha en viss inntekt for å kunne fiske her i sesongen. Flere påpeker at det eksklusive preget er med på å begrense rekrutteringa; har man ikke nok penger er det vanskelig å få tilgang til laksefisket.

Britene var til stede i elva fram til andre verdenskrig. Etter krigen var det en periode med flest danske fiskere, etterfulgt av en periode med finsk dominans:

Du kan si ut av laksefisket så kunne en lese litt hvordan det stod til med økonomien i hvert enkelt land. I en periode så var det jo fullt med dansker her da, like etter krigen og utover. Det var jo de som dominerte elva. Men etter hvert som økonomien ble litt svakere i Danmark så forsvant jo danskene. Men da kom finlenderne flyttende nedover ifra Tana. Så da ble det et nytt innslag fordi økonomien var bedre og mer stabil i Finland, de hadde råd til mer... (0102).

Nå er det flest nordmenn blant de tilreisende fiskerne. Skiftet fra utenlandske til norske fiskere, og en stadig nedgang i antall nye og yngre fiskere, blir av flere vektlagt som sentrale endringer knyttet til fisket i vassdraget:

Endringen går på at det er mer norske. Før var det mer utlendinger. Dansker, svensker, tyskere, engelskmenn. Norske er de som er mest betalingsvillige. Og nå holder det på og er så dyrt, laksefisket, at det er hovedsakelig norske. (...) Mye eldre folk fordi at det er de som har kroner og råd til å fiske. Veldig dårlig rekruttering, synes jeg. Farlig dårlig rekruttering. (...) Men det er en del sånn far/sønn-relasjoner da, der de tar over fisket etter faren. Det er det. Spesielt de beste valdene og beste fisketidene har lett for å gå i arv (0121).

I tillegg vises det til en økning i interesse for fluefisket, jevnt over og uavhengig om fiskeren er lokal eller tilreisende:

Det trur jeg er den nye trenden ved fisket, at det blir mer og mer flue. Og jeg ser jo at de får fisk i både Bjøra og Namsen 1. juni med flue. Og det sitter tungt hos meg, som har holdt på så lenge, å begynne å bruke flue nå. Jeg må vente til det blir varmt i været og laksen begynner å hoppe, så kan jeg sette på ei flue. (...) Jeg trur ikke det er noe klasseskille heller. Det er det ikke, altså (0111).

I Harlingfisket benyttes det wobblers, sluk og flue. I fisket fra land benyttes de samme redskapene, i tillegg til at det også fiskes med mark. Harlingfisket sørger både for arbeid til lokale roere og gjør at fiskere med begrenset erfaring og kunnskap kan oppnå gode resultater under fisket:

Det jeg ser er at med det Harlingfisket vi driver, der kan du bare gå og sette deg i en båt og få i en god roer, så har du like stor sjanse for å få laks som alle. Vi har jo ti båter, vi skal ha fjorten båter ut i morra, og der har alle like stor sjans for å få. Du trenger ikke være god til å fiske, og det tror jeg er en fordel som vi har i forhold til mange andre elver som ikke har båtfiske. At her trenger du ikke være noen superfisker for å få laks. For du får god veiledning og du får hjelp og alt i hop (0111).

En av roerne med lang erfaring fra elva vurderer dagens utvikling innen fiskeutstyr til i større grad å handle om ønsket salgsøkning hos wobbler-produzentene enn de helt store nyvinningene:

Altså når laksen ikke biter så... Vi vet hvor den er hen, vet du, vi roerne. (...) Fiskeutstyret og sånn det er jo laget mer for han som sitter i båten. Det er jo også kommersielt vet du, de skal selge mest mulig, sportsforretningene. (...) [D]a den første wobbleren kom på 70-tallet så hadde Rapala to som vi kalte for oransjen og originalen. Og det er to som går veldig godt der det er strøm. Det er viktig at redskapen går i strømmen for oss. For kommer den opp så fisker den ikke, hvis den står i overflaten og plasker og sånn så får du ikke noe på den. Så det at den klarer å holde seg nede i strømmen. Og det gjør de to der. Og jeg bruker de jo mye, men det er faktisk de to jeg fremdeles får mest laks på. Så alt det der de har laget i ettertid sånn det får du jo fisk på, men det er jo bare for å tjene penger. Du hadde ikke trengt dem (0121).

For fluefisket stiller det seg imidlertid annerledes:

Når det gjelder fluefiske, da har det skjedd utrolig mye. Dette med synkesnøre... Før så fisket de jo bare med flue i overflaten. Nå har de jo sånn... Ja, det går jo på engelske ord da; «sinking tip» og «sinking line» og sånne ting, i forhold til kald elv og hvor hard strømmen er og... Flua skal jo synke. Og fluefiskerne driver jo og setter seg fast i bunnen fordi at fluen må nedpå der laksen er på kald elv hvis de skal ta den. Og spesielt dette med flue har jo blitt en vitenskap vet du, med treble-kroker og en del fluer er jo med messingkropp for å få dem til å synke ned (0121).

4.2 Økonomisk betydning av laks og laksefisket i dag

Kostnadene knyttet til å fiske laks i Namsenvassdraget i dag kan være store, og inkluderer et større økonomisk nettverk av blant annet grunneiere, overnattingssteder, sportsbutikker og guider:

Prisene har økt fra la oss si for 20 år siden så fikk du fiske for en hundrelapp eller to hundre kroner døgnet. I dag må du kanskje ut med 1000 kroner døgnet. Det varierer jo voldsomt fra elv til elv og fra vald til vald. Men en vesentlig økning. Så i den mest eksklusive elva i Namdalen må du i dag betale 300 000 for en uke fiske. Men da er det plass til 6 stenger og du får mat og guide og full pakke (0110).

Flere informanter peker på at dette prisnivået har ført til en endring, også i rekrutteringen til fisket:

Kanskje den nye førstegangsfiskeren [er] mann eller kvinne, helst mann da, i 30-40-årene som har godt betalt jobb og har både tid og råd til å fiske laks. Så jeg tror jo at man har mistet en del av denne familiære rekrutteringen, rett og slett fordi at folkefisket har blitt redusert såpass mye som det har (0104).

Dermed er det flest folk utenfra som fisker i Namsenvassdraget, det kan være vanskelig for de lokale å slippe til:

Jeg vet at flere lokale har vært ordentlig forbannet på det der. For da kan man ikke heller komme og fiske, ikke sant. Det er ikke noe sesongkort som er tilgjengelig lenger. Det er noen vald som har det da, men det er ikke mange, nei. Så der er det en del som har blitt sure, de som har fisket i 40 år, ikke sant, de er jo vant til å kunne dra ned en torsdag eller en søndag eller... Når elva er fin (0103).

Dette påpekes også av grunneiere som selv driver utleie:

I og med at mange av oss leier ut hele valdet sammen med overnatting og sånt, så blir det jo på en måte litt eksklusivt. Sånn at tilgjengeligheten til å fiske fra lokalbefolkningen og sånne tilfeldige forbigående blir jo ikke så god da, hvis du ikke har bestilt på forhånd. Hvis du plutselig tenker at nå kunne jeg tenkt meg ut og fisket litt, da er det ikke noe ledig å oppdrive. Så der har vi jo en utfordring, det blir vi jo kritisert litt på. Men så ser vi jo det at når vi har noe ledig så er det ytterst få lokale som kommer og fisker også da (0101).

Noen legger vekt på at prisen på fisket varierer med hvor fiskerne selv velger å legge lista:

Hvilken pris det blir på laksefiskingen pr kg, det kommer an på hvordan de gjør det. Det er klart at hvis du reiser på Overhalla Hotell og skal overnatte der med full pensjon, 2000 kroner, og så skal du ha en roer, 2000 kroner, hvis du skal ha laksevald, 2000 kroner, så blir det 6000 kroner pr dag. Og i 7 dager blir 42 tusen. Reiser du... Leier deg hus, vald, og så er du to som er på båten. En ror. Så blir det kanskje 1500 kroner om dagen x 7 – det blir 10 000. Så der har du ifra 10 000 til 40-50 000 for en uke. Så det kommer an på hva de vil ha og hvordan de vil ha det. Og her er jo alle i hop... De ror sjøl, stort sett. Det er noen som leier roer da, men det er veldig... Vi har jo ut 18 båter, og vi greier oss kanskje med to roere. Resten ror selv (0118).

Det er imidlertid enighet om at laksen og næringa rundt laksefisket er av stor økonomisk betydning for Namdalen, også for de av innbyggerne som ikke sjøl har direkte interesse for eller tilknytning til laksefisket:

Tenk deg: Hotell, overnatting, alle kokkene, alle roerne, alle bensinstasjonene, alle butikkene, sportsbutikkene, det betyr jo noe helt enormt for dalføret (0120).

Og det ser jeg jo i Overhalla her, det er mye folk som ikke er med på noe fiske, men de bryr seg om det, vet du. Kommer på butikken og: «Det går bra med dere nå? Har dere fått laks nå?» Liksom. «Nå starter det snart, er dere stressa nå?» Så hele bygda liksom følger med og deltar i de her forberedelsen som er, og underveis og.. Og mange som drar nytte av det, økonomisk og. Laksefisket og overnattinga er en liten del av omsettinga i helheten her, da. Da snakker vi fra Widerøe, å få dem hit, NSB, busser og alt i hop, og mat og alle de her som det drypper på. Det gjør kanskje også at Overhalla kan ha det sånn som de har det. Med tilbudene. Det er klart at desember er en bra måned, det, men juni trur jeg er mye bedre enn mange av dagene der, altså. I butikken her oppe. Det er det ikke noen tvil om. Så samfunnsmessig så betyr det mye (0111).

Flere informanter knytter de store økonomiske ringvirkningene av fisket i Namsenvassdraget opp mot viktigheten av å sikre god ivaretagelse av vassdraget og laksen:

Laksefisket for Namdalen nå... Hvis laksen skulle komme bort, det ville være en katastrofe, altså. Det er så mange gårder som har bygget seg opp med overnatting, bespisning og hele pakka på dette her. Lager fiskeutstyr, støper avstøpning av trofefisker, røyker laks... Ja, det er en kjempe-næring for Namdalen. (0121)

Ringvirkningene av dette her, [det er] ingen som har peiling på det, men det er voldsomt. Det hadde vært helt dødt i bygda uten Namsenvassdraget. Og det er viktig. Det er mange kommuner, vet du. Det drypper jo på Namsos også. Så er det Grong og Overhalla og Høylandet. Så det er store områder som er berørt av det vassdraget her. Så det er viktig å ta vare på det (0112).

I tillegg knytter det seg verdier til laksen og laksefisket i Namdalen som ikke kan måles i kroner og øre.

4.3 Betydningen av laks og fiske for livskvalitet og tilhørighet

Det er en grunn for at jeg bor i Namdalen, sier jeg, og det er elva her. Klart, er man interessert i å gå på landskamp og teater, så er ikke Namdalen plassen. Men når du har den elva her og kan sette deg ved elva sånne dager... (0111)

For mange av de vi har intervjuet er deres forhold til laks og laksefiske i Namsenvassdraget knyttet opp mot tilhørigheten til området, erfaringer og kunnskap, identitet, sosiale relasjoner, mental helse og trivsel. Flere av de som selv fisker laks i dag forteller hvordan fiskeinteressen ble vekket til liv i barndommen:

Det første jeg var på elva, da var oppgaven min å sitte i båten og følge med... For da gikk det tømmer i elva. Så bestefar rodde, og min oppgave var å passe på så ikke stakkene gikk i båten. Da var jeg vel 8-9 år. Og det var passe kjedelig, det var det. Men så... Jeg kunne svømme da jeg var 10-11 år da, så fikk jeg begynne å prøve båten i 12-årsalderen på de roligste strekkene. Og så er jeg født fiskeidiot. Og så begynte jeg å få litt laks, og da spurte jeg naboene om jeg kunne få fiske på fiskeretten deres om dagene. Så da ga jeg fra meg halve fangsten med det at jeg fikk fiske hos dem. Og så fikk jeg så mye laks at til slutt fikk jeg fiske hos alle mann (0121).

Interessen for laksefiske kom da jeg var veldig ung. Da var jeg og aktiv i fotball, og da jeg var på fotballtrening eller kamp og så at de fiska godt i elva, da datt interessen for fotball ganske fort. Jeg husker det godt, det var i 85-86, jeg hadde spilt kamp og da jeg skulle ned til elva og hilse på kompisene så var det laks alle stand. Det var siste fotballkampen jeg var med på. Jeg kunne ikke gå mer glipp av noe sånt (0111).

Samtidig viser enkelte til eksempler på at noen av de som vokste opp med laksefiske i *matauktida*, to til tre generasjoner tilbake i tid, fikk nok av dette fisket:

Før.. Som grunneier så skulle du ha med ungene ut og så skulle de sitte og passe på stengene. Uansett. For laks måtte de ha. Men den ene dagen de fikk laks, så tok faren fra dem stanga da de kom på land og så fikk de ikke kjøre laksen, heller. For de kunne jo miste den, og det var jo.. Det gikk jo ikke an. Så det er mange av grunneierne som ikke vil fiske laks. Fordi de bare har hatt negative opplevelser med det. Men den tida er jo og forbi nå, da (0111).

Flere grunneiere har en tilknytning til gården og elvestrekning som går generasjoner tilbake i tid:

Jeg kom vel til det at jeg aldri har opplevd en sesong, en sommer uten fiskere da, og uten fiske. Så jeg synes jo egentlig det er ganske supert å være eier av denne plassen, det må jeg jo si (0120).

En annen grunneier, som har overnattingskapasitet til 60 personer, sier følgende om hvorfor hun overtok drifta etter sine foreldre:

Jeg har vokst opp med dette her. Jeg vet ikke om noe annet. Og så elsker jeg folk da. Jeg liker folk (0112).

Elvefisket villaks betegnes som en eksklusiv råvare og anses av de fleste vi har intervjuet som en delikatesse. Det fremstår derfor som mer moralsk riktig å tilberede et godt måltid av laksen man får, enn å «leke» med den ved å få den på kroken og sette den ut igjen:

Jeg husker min far sa at vi skal slå fisken i hodet og ta vare på den som mat. Vi skal ikke leke med laksen, vi skal avlive den raskt og ta skikkelig vare på den som en ressurs (0110).

Vi fisker jo fordi det er mat, ikke for å leke oss. Og vi må ha respekt. (...) Det er viktig at et så godt råstoff blir tatt vare på. Laks er godt! Det er jo det (0111).

Følelsene som knytter seg til fisket og det å tilbringe tid på og ved elva beskrives med ord som frihet, spenning og ro. Enkelte påpeker at nettopp det at man ikke bare kan «hente» laksen bidrar til å gjøre fisket til en så positiv opplevelse:

Det er jo kanskje det som er litt sjarmen også da, og det er derfor det er så fantastisk når du får lurt ham til å bite, ikke sant. Og hadde du fått en 7kilos hver gang du var ute så hadde det ikke vært noe spennende lenger. Så det er jo litt det og da. (...) Jeg er egentlig ikke noen tålmodig sjel, men når jeg fisker så har jeg et tålmod som strekker seg herifra og til ekvator (0120).

For andre står muligheten for å samles og fiske med familie og venner under fisket sentralt:

Det klart at det sosiale og fisket – begge deler betyr like mye (0111).

Laksefiske som en helsefremmende aktivitet fremheves av mange. En av de lokale roerne beskriver hvordan det å ro for andre eller å fiske selv har fungert som avkobling og holdt ham oppe i vanskelige perioder:

Jeg har vært gjennom forskjellige ting i livet der det har vært veldig godt å være på lakseelva, for da er absolutt alt borte. Da er jeg på laks. Og når jeg er i båten så... Alt sånn skitt og lort, som

henger med ellers, det er fullstendig vekk. Så for meg så er det en voldsom avkobling i tillegg, da. Det var kanskje viktigere tidligere da jeg var litt yngre og mer stresset enn jeg er nå. Nå har jeg liksom gjort unna det verste av livet og funnet ut at det her... Du lever én gang. Så jeg har det veldig bra nå. Men jeg har hatt mye... (...) [J]eg har aldri hatt noe psykolog eller noe, det har jeg ikke trengt. Jeg har visst hva jeg har trengt. Om jeg fisket selv eller om jeg har hatt folk i båten... (0121).

En av grunneierne som driver utleie med både fiske og overnatting mener laksefisket har en stor helsebringende effekt også på de som kommer på besøk, i tillegg til at det er sosialt og byr på naturoplevelser:

Det er helsebringende. Det er det kanskje ingen som tenker på. De går ut to stykker i en båt, så sitter de utpå Namsen. Det eneste de hører er åretakene som går i vannet, og fuglene. Det finnes ikke noe mer avstressende enn akkurat det. Og plutselig så kan det til og med komme på en laks. Det vet du aldri. Så har du det sosiale med venner og bekjente som... Du reiser på tur i lag. Det er folk som har vært her... Det før en hjem nå i går kveld, han har vært her i 30 år. Han kommer igjen 5 ganger på en sommer, han. Og du vet at... hva det betyr... Og han har nå lært opp både barn og barnebarn til å trives i Namsen. Så det betyr så mye, mye mer (0112).

For en av de ivrigste laksefiskerne vi intervjuet opptar laksefiske tankene det meste av året:

...laksesesongen for meg den går jo 12 måneder i året, altså mitt forhold til laks kan du si. Og det starter jo med slutten på sesongen, siste dagen når man er ferdig med fiske så vet man allerede at man har 9 måneders venting og vinterdepresjoner foran. Det er ikke noen god følelse egentlig, det er ikke det. Men så er det jo i min vennekrets og min omgangskrets og sånt så er det mye fokus på laks, sånn at det er jo... man snakker jo om og diskuterer jo laks de resterende 9 månedene i året. (...) Så det å fange en laks det begynner jo egentlig ved bindestikka på vinteren. Og samme med innkjøp av nytt utstyr, man har kanskje støtt på behov og situasjoner som man følte i løpet av sommeren man ikke... man fisket ikke effektivt. Så da er det kanskje hvis man får tak i utstyr og nye flueliner som kan tenkes å dekke de situasjonene, de kjøpes inn og settes opp (0104).

For andre utgjør ikke laksefiske en like stor del av livet:

Jeg er ikke av dem som teller ned dager fram til lakseåpning. Jeg er ikke av dem som steller utstyret mitt hele vinteren. Jeg er ikke noen tålmodig laksefisker. Hvis det ikke skjer noe i løpet av en times tid så avslutter jeg eller drar til neste elv. Jeg er en sånn utålmodig laksefisker. Og jeg har et enkelt utstyr. Jeg har fortsatt min bambusstang som... ikke samme stanga som jeg fikk av bestefar for 60 år siden, men jeg har fortsatt et forhold til en bambusstang (0110).

4.4 Aktiviteter knytta til laksefisket

For de som er grunneiere og som både leier ut fiskevald og tilbyr overnatting er den mest intense tiden på året selve laksefiskesesongen. De fleste har imidlertid hektisk aktivitet fra våren og gjennom sommeren, og for mange starter forberedelsene til neste fiskesesong kort tid etter at innværende sesong er avslutta.

Etter sesongslutt skal det ryddes og gjøres klart for vinterlagring av båter og annet utstyr som har vært benyttet av de tilreisende fiskerne. I desember og januar begynner forberedelsene med å tilby kontrakter for kommende sesong og få nye bestillinger på plass. I april og mai skal båter, redningsvester, husvære, gapahuker og fiskeplasser klargjøres for sesongen og oppsett på fiske, båter og folk fordeles på de aktuelle valdene.

Vi har 60 senger. Så dette her betyr jo mye for oss da, det med fiskingen. Vi holder på med dette her hele året. Vi har sesong fra 1. juni til ut august, men med en gang fiskerne drar hjem så begynner vi på med kartet til neste år og plotter inn (0112).

Det er mai som er desidert travleste tida. Ikke ring meg, ikke kom på besøk, jeg har ikke tid til å snakke med noen, hold deg vekk. [Latter] (0120).

Ansvaret og arbeidsoppgavene som knytter seg til utleie av fiske og overnatting spenner bredt:

Det er alt ifra vasking til baking og roing og guiding og koke kaffe og plenklipping og alt. Alt! (...) Mange tror jo faktisk at vi som er grunneiere ligger på sofaen og fiskerne bare kommer og pengene detter på kontoen. Det er ikke sånn. Jeg skal love deg at det er utrolig lite søvn. Vi er i fullt beredskap hele tiden. Ikke alkohol, ingen ting. Du vet aldri hva som skjer. Her har vært både båtvelt, det har brent hus, vi vet akkurat hva som kan skje (0112).

Flere av utleiestedene tilbyr også fiskerne desinfisering av utstyret deres og er opptatt av å holde elva fri for parasitten *Gyrodactylus salaris*:

Vi har jo desinfiseringsstasjon her. Og det er positivt, at de blir desinfisert, tingene deres. (...) Jeg desinfiserer gratis. Det kommer fiskere til meg som ikke fisker her. Jeg bruker av min tid og går og desinfiserer utstyret deres. Jeg synes ikke det er rett at en skal ta betaling. Jeg hører andre tar betaling. Jeg gjør ikke det. Kanskje jeg er dumsnill, jeg vet ikke. Men jeg tenker at når de kommer til meg for å desinfisere: Jeg er så glad for at de gjør det, at jeg gjør det gratis. Enn om de hadde tenkt at nei 100 kroner er så dyrt at det gidder vi ikke, og så hadde de bare fisket. Den hundrekronen kan være utslaget for at de ikke desinfiserer. Så derfor må en tenke litt sånn også (0112).

Enkelte er i tillegg opptatt av at egen drift og muligheten som ligger i den skal bidra positivt til bygda som helhet:

Og så lager vi... vi prøver å lage litt ekstra ut av forskjellige ting noen ganger da. Som for eksempel lakseåpning. Den åpner klokka null om natta. 31. mai Du trenger ikke gjøre noe ut av det, fiskerne kommer jo, de er på plass. Og da er det så enkelt som at de kan ta båten og så går de

ut og så fisker de klokka null. Men jeg ønsker at det skal være litt mer rundt det, for jeg ønsker at bygdefolket og skal få være delaktig. (...) Og vi får tilbakemelding ifra bygdefolket at de synes også er artig, får treffe fiskerne og fiskerne får treffe bygdefolket. Det henger i hop alt i hop. Når de kommer på sportsbutikken er det nesten high five og gratulerer med laksen. Hva du tror for en indre glede. Du kommer på butikken år etter år og folk i kassen kjenner deg. Hei, hei, takk for sist, er du tilbake. Så lite skal det til. Og så koser de seg så gæli med det. Så viktig (0112).

Viderefordeling av laksen er det få av de intervjuede som driver med. Noen har gjort det før, men har ikke lenger kapasitet til å fortsette med det, andre synes produktet blir vel så godt når det settes bort til de som er spesialister på området:

Røyking av laks bruker vi lokale folk til. Og der er det ganske mange som holder på. Men de på Østlandet vil ha mindre salt røykalaks enn det vi har. Pussige greier, altså. Men etter noen år så har vi lært oss det (0111).

Å dele bilder av laks på nettsider og i sosiale medier hører også med til aktivitetene grunneiere tar mer eller mindre del i. I tillegg til heder og ære for fiskeren kan denne type formidling bidra med promovering av laksevald og overnattingssteder. Det er også mulig for fiskere å ta avstøpning av laksen de har fått:

Og så sender vi jo folk så de kan ta avstøpning av laksen sin. Det gjør vi. Og så tar vi jo fryktelig mye bilder som vi sender ut på alle steder, men det har jo ikke akkurat noe med foredlingen å gjøre, men det er nå bare.. Hører med i systemet (0112).

4.5 Lokal kunnskap om elva og fisket

God lokal kunnskap om elva, valdene og laksen trekkes av mange fram som en forutsetning for å kunne gi tilreisende fiskere en god opplevelse. Dette vektlegges især av roerne, som opparbeider seg inngående kunnskap om hvordan elva skal leses i forhold til variasjoner i vannstand og strømforskytning, og hvordan både båt og agn oppfører seg under ulike forhold. Denne kunnskapen knytter seg til erfaring og det bestemte området man ror i, og kan ikke uten videre overføres til andre områder:

For å bli en god roer så må du kjenne valdet ditt. Og det kan jeg jo si, ei historie, da jeg kom hit med han gamle roeren her: Han hadde fiska her i 30 år da jeg begynte med ham, og det var to båter. Og den første uka jeg var her da fikk vi 14 laks. Han hadde 12 av dem og jeg hadde 2. Så jeg måtte ha et par sesonger før jeg kom på nivået hans med å lære valdet på vannstand og hvor en skulle være hen på den og den vannstanden og hva en skulle fiske med og... For det var veldig sånn... Jeg kunne jo valdet hjemme. Jeg har solgt [der] med roing med laksegaranti. Du får igjen pengene hvis du ikke får laks hvis du tar meg i båten. Jeg har aldri betalt igjen ei krone. Så du må ha interessen og du må ha lokalkunnskap (0121).

Det kan også være stor forskjell på hvordan laksen oppfører seg og hvilken agn som egner seg best under ulike forhold:

Så har du dette med hva du skal ha på som agn da. (...) Med laksefiske vet du aldri. Han hogger på en spiseskje med krok i hvis du har en som er på hugget, du bare kaster ut, altså. Men ellers, når det er tungt, så er det med presentasjon av redskapen, altså, å finne fart i forhold til farten på elva og dybden (0121).

Hva som utgjør en god fiskeplass endrer seg med forholdene i elva og fra år til år:

En plass kan være en god plass, for det har med opplegg av sand og hvor mye vann det er... Noen plasser fisker vi bedre med mye vann og noen plasser fisker vi bedre med lite vann (0118).

Lokal kunnskap er også viktig for å ivareta sikkerheten, både for de som sitter i båten og for raskt å kunne bistå med hjelp dersom det skulle skje en ulykke:

[J]eg har rodd litt i Overhalla, og det er jo helt annerledes, i forhold til strømmer og steiner og sånne ting. Sikkerhetsmessig så er det jo veldig viktig å vite av steiner og sånt som kommer. Mange sier jo at vårelva er farligst fordi den er så stor og kald. Men da er det ingen stein som er farlig, det er ikke noe du ror i og sånn, du knekker ikke årer på. Dess mindre elva blir, dess farligere blir den egentlig. Men det er klart, hvis ulykken skjer så er det jo greit at det er 20 grader i elva og lite vann. Men altså, det er mye større sjanse å få til noen sånne saker da (0121).

I tillegg til at lokal kunnskap om elva under skiftende forhold gjør at det skjer færre ulykker, så bidrar inngående kjennskap til ulike elvestrekninger til at rask hjelp kan ytes dersom en ulykke først inntreffer:

Er det et båtvelt, det blir meldt inn til politiet, og så er det 400 grunneiere som får et varsel om at det er båtvelt i Namsen, og hvor det er. (...) Jeg har heftet på noen roere som jeg vet burde være på den listen. For at hvis det skjer noe så får alle varsel med en gang, og det går så fort. Og jo fortere de får hjelp, jo bedre kan det gå. Så akkurat det med lokalkunnskapen, at en vet hvor båtene ligger hen, en vet hvor valdet er hen og alt det der, det kan være gull verdt i en sånn kritisk situasjon. Det er kjempeviktig (0112).

Enkelte informanter viser til at eldre lokalkunnskapsbærere besitter viktig kunnskap som i større grad burde komme til uttrykk og legges vekt på i arbeidet med å ivareta laksen og elva:

[Det er] mange der med mye kunnskap opp igjennom, og det er kanskje ikke de som roper høyest da, dessverre. De som faktisk har noe veldig interessant å komme med. Det trenger ikke være de som snakker høyest. Sånne som vet ting, som har fulgt med på ting gjennom mange år, men som ikke nødvendigvis føler at det er noe vi har behov for å vite. (...) Så det er jo litt utfordring da, å få hentet ut den kunnskapen fra de som ikke... Der må du nesten oppsøke dem, for de møter ikke opp i de foraene, det er ikke de som bruker Facebook eller... Så det kan jo være i en helt annen sammenheng, et eller annet vi skal ordne med og så får du plutselig vite noe som er kjempeinteressant som ikke vi har tenkt på at det er viktig at vi får vite (0101).

Fra intervjuene kommer det fram at noe av den lokale kunnskapen både er tilegnet gjennom egen erfaring og har blitt overført ved å lære av andre:

Begge deler. Altså jeg [lærte] selv med å se på de som fikk laks, for det var mange som fikk mye laks, og da begynner du å følge med hvordan de gjør det og hva de fisker med. Og så har du en generasjon eller to før deg som har vært på elva og som du hører litt på, og (0121).

For enkelte er det også viktig med videreføring av kunnskap til neste generasjon:

Jeg har jo en junior som skal ta over gården hjemme. Jeg tror nok jeg har lært opp han. Såpass interessert er han i laksefiske og sånn. Men om han kommer til å leie seg ut eller fiske sjøl, det er jeg ikke så sikker på. Men jeg tror nok han har vært med så mye at han kan mye av den filosofien som jeg har i huet. (...) Han har i alle fall interessen og det som må til (0121).

Det foregår også en kunnskapsoverføring mellom lokale roere og tilreisende fiskere som kommer tilbake for å fiske på samme vald år etter år:

Mange vet hvor jeg kommer til å dra hen. Når jeg reiser ut så sier dem at «vi skal vel ned i bekken i dag,» når de ser elva. Ja, så sier jeg «det var dit jeg hadde tenkt meg nå, ja.» Så det der lærer de, de og. Det har med erfaring og... Så jeg har jo en som døde i fjor her da. Han lå 40 år i samme senga [på gården der han leide seg inn]. Så det er klart at han kunne bli, på gamledagene, sånn at han ville styre meg. For han følte at han kunne nesten mer enn meg, da. «Du må

litt lenger inn til kanten her.» Men vi har holdt på så lenge at de har dødd i båten min. De gir seg ikke før de snubler (0121).

En av informantene påpeker at selv om at lokal kunnskap er av verdi, så kan den også kobles opp mot liten endringsvilje og i visse tilfeller stå i motsetning til en bærekraftig forvaltning:

Jeg tenker jo at forvaltningen representerer et minimum av hva som må være tilstede for at det vi gjør her i elva skal være bærekraftig. Og da er det hver fiskers plikt å holde seg oppdatert både på kunnskapsgrunnlaget og konsekvensene av at ting er sånn som de er. Det er jo... Tidligere her i Namsen så fisket man jo med laksegarder, stengsel i elva, og man holdt på med kastenot også oppi Fiskumfoss, og jeg har nå sett lystregafler også på enkelte gårder. Og det er klart det er jo redskaper som er forsvunnet som følge av mindre laks og en strengere forvaltning. Og det synes jeg er helt greit (0104).

I tillegg nevnes det at nåtidens økende bruk av internett og sosiale medier bidrar med nye kanaler for kunnskapsdeling:

Det vi kan tilby (...) er at alle kan få laks, uansett hvor erfaren du er. Men hvis du fisker sjøl, så må du sette deg inn i ting og tang. Og vite om laksen. Når han kommer på elva, det er da han er enklest å ta. Går den høyt? Går den dypt? Det der er kunnskap.. Men nå er nettet fullt av sånn informasjon (0111).

Det er likevel ikke alt som deles med hvem som helst:

En helt sånn ufiltrert kunnskapsoverføring, det er kun forbeholdt nær slekt, etterfølgere, etterkommere (0104).

4.6 Om forvaltning av laks, kunnskapsgrunnlag og samarbeid

Norsk lakseforvaltning har som mål å være kunnskapsbasert og ta utgangspunkt i den beste og mest oppdaterte kunnskapen som er tilgjengelig. I hovedsak dreier dette seg om forskningsbasert kunnskap, men det skal også legges vekt på erfaringsbasert kunnskap.

Blant de vi har intervjuet har flertallet tillit til forskingen som ligger til grunn for forvaltningen av laks i Namsenvassdraget:

Ja-ja, [tillit] det har jeg. Hvis ikke vi trur på forskerne, hva skal vi tru på da? Da kan du tru på meg, og så kan du reise to kilometer lenger opp og så får du et helt anna inntrykk, ikke sant. Så vi må kunne stole på det forvaltninga og forskninga sier (0111).

Den [kunnskapen] vi får servert den tror jeg på. Den tror jeg på, ja (0118).

De resultatene som blir publisert de har jeg veldig stor tiltro til. Jeg skulle nok sett at det ble frigitt enda mer midler til forskning på villaks, fordi jeg ser at enkelte prosjekter hadde kanskje produsert enda bedre resultater med mer støtte (0104).

Noen stiller seg imidlertid noe tvilende til deler av konklusjonene som trekkes, mens andre kunne ønske seg at forskningsresultatene som forvaltningen bygger på ble bedre kommunisert. Tilstedeværelse i området og kjennskap til elva trekkes av flere fram som viktig for egen tillit til forskningsresultatene:

Gytebestandsmål og sånt, der vet jeg der er de med og teller selv. Men det er kanskje ikke absolutt alt det andre jeg har helt tillit til da. Ikke alt. For de sitter på kontor de som finner ut det meste. De er jo ikke her, de. Så hvordan kan de vite det når de ikke er her? (0112)

Jeg er jo veldig glad for dette med at de har kontaktet, etter hvert, lokale fiskere og de som er på elva hele sommeren, til å være med i kontrollfisket. For at da får du også litt mer dialog om at: kanskje er det ikke sånn som det ser ut i dag. For at villaksen er tung å ta når det er sånn og sånn, og i dag er det typisk at det er oppdrettslaksen som biter. At det er kanskje ikke så gæli som det ser ut. Så det med å ha med lokalkunnskapen i lag med forskningen, det er jeg veldig opptatt av, da. (...) Belastning og forvaltning her, når du sitter på et kontor der, det skurrer så gæli, vet du (0121).

Det at forskerne tar seg tid til å komme til området og gjøre seg kjent understrekes som positivt og en kilde til økt forståelse for lokale forhold, som igjen bidrar til økt tillit. Samtidig opplever flere av informantene at forskninga kan være distansert og lite synlig for de som daglig er i direkte kontakt med elva, eller at kommunikasjon kan være en utfordring:

Jeg synes jo noen ganger at det kan være litt arrogant holdning fra den vitenskapelige siden. (...) [L]itt arrogant holdning fra den ene siden, og samtidig litt forutinntatt holdning fra den lokale siden, ikke sant. Så begge har jo noe å jobbe med der, da. At man kunne klare å få litt mer forståelse for hverandre (0101).

Vi hadde jo et prosjekt [om merking av smolt] som strandet her. (...) Om det var kommunikasjonen som manglet eller planlegging, jeg vet ikke, men det strandet jo på at den smolten var for liten for merkene. (...) Smolten er så liten i Namsen. Så da har man liksom ikke brydd seg om å gjøre undersøkelser i det lokale i det hele tatt, bare kjøre på fordi dette her vet vi best. Sånn føler vi det da. Det er selvfølgelig ikke så svart/hvitt, men det er jo sånn det kan oppfattes lokalt (0101).

4.7 Lokal og nasjonal forvaltning av fisket

Namsenvassdraget Elveierlag er en sammenslutning av 420 fiskerettshavere fordelt på 13 elvesoner. 32 representanter fra elvesonene inngår i Representantskapet, lagets øverste beslutningsorgan. Namsenvassdraget Elveierlag har ansvar for den lokale forvaltningen knyttet til blant annet regulering av fiske, overvåking av bestandene, kultivering, oppsyn, informasjon og smittevern. Flere informanter mener den lokale forvaltninga av elva har blitt bedre etter at elveeierlaget ble etablert, med større grad av oppsyn og bedre innrapportering av fangst, og den generelle oppfatningen er at vassdraget nå er godt forvaltet:

Det er jo ytre rammer for den lokale forvaltningen også, satt av fylkesmannen og miljødirektoratet, det er det jo. Og de oppfyller vi. Og jeg mener at Namsen-vassdraget er forvaltet på en god måte. Vi beregner jo gytebestandsmål, altså det er jo målet på hvor mye fisk vi har igjen i elva på høsten, og har jo til tross for et stort uttak så oppnår vi jo gytebestandsmålet med... I fjor [2018]: 240% av det som er forlangt at vi skal ha. Så forvaltningen her er god, men den er kanskje ikke så godt utviklet og detaljert som i andre elver (0104).

For de som skal vedta fiskereglene kan det imidlertid oppleves som utfordrende til tider:

Nå er det jo veldig mye av forvaltningen som er overført fra fylkesmannen til oss, lokal forvaltning. Det er jo på godt og vondt. Altså vi har jo mer... Vi har jo frihet til å bestemme mer selv, men innenfor visse rammer. Men så sitter vi jo litt som bukken og havresekken, ikke sant. Vi som utgjøre elveeierlaget er jo også de som er interessert i å utnytte ressursene. Sånn at innimellom så skulle man jo ønske at det kunne sitte noen over oss og bare si at sånn er det. (...) Når vi kommer med forslag om strengere kvoter for eksempel, så får vi jo... Så kan det bli litt bråk da (0101).

I tillegg kan det i enkelte tilfeller oppleves som vanskelig å formidle det vitenskapelige kunnskapsgrunnlaget lokalt, dersom man erfarer at lokale forhold ikke er fanget opp:

For eksempel når vi har foreslått innstramninger i kvoter og viser til Vitenskapelig Råd og bruker de tabellene, og så har de for eksempel ikke tatt hensyn [til at] oppe i Høylandsvassdraget er det to innsjøer imellom elvene. Og der vet jo folk at når det er lite vann så går fisken til sjøene og står der til det blir bedre forhold. Det er jo sånn lokal kunnskap, som de vet, ikke sant, og som ikke er tatt med i disse beregningene (0101).

Kvotereguleringene i Namsenvassdraget er ofte oppe til diskusjon og dreier seg både om døgnkvote og den totale sesongkvoten per fisker. De vi har intervjuet er enige om at det er nødvendig med kvoter for å sikre at fisket er bærekraftig. Noen ser imidlertid et problem i at kvoten tildeles den enkelte fisker, ved at dette kan føre til et uheldig høyt uttak av laks:

Da vil jeg snakke for det som jeg kjenner, og det blir jo elva her da. Og så vil jeg si at det er helt bak mål. For de setter kvoter på hver enkelt fisker, og så har du ingen begrensning på hvor mange båter og hvor mye folk du setter på. Og jeg har jo mitt eget utstyr i båten, jeg har mine stenger og mitt utstyr. Og når jeg får to lakser da som er kanskje det som høla skulle ha produsert den dagen, så må jeg sette i land mannen. Så kommer det en ny mann. Får jeg to lakser med ham, så kommer han i land, så kommer en ny mann. Jeg kan ta 1000 lakser nede på her på en dag hvis det bare biter. (...) Nei, jeg synes ikke noe om den måten å forvalte på hvis vi skal være forsiktige, altså (0121).

Andre fremhever i større grad forutsigbarhet i kvotesystemet som viktig, for å unngå usikkerhet og dårlig reklame rundt tilbudet til tilreisende fiskere:

Jeg må jo forholde meg til det som blir bestemt, da. Men [i fjor, i 2018] da økte de plutselig opp, så de skulle ha 3 laks. Og jeg ble jo spurt hva jeg syntes. Nei, jeg syntes ikke noe om det. Jeg synes at kvotene skal være som de er. Fordi at neste år så begynner vi på med 2 laks igjen. Det var bare fordi at det var så bra etter den 15. juli at da kan vi ta 3 laks. Men hva skjer 1. juni neste

år? Jo, da starter vi opp med 2 igjen. Og hvis avisene vil være ekle da, så skriver jo de at vi mister en laks. Og så får de noe negativt ut av det (0112).

I tillegg til diskusjoner rundt kvoter, og delvis relatert til disse, er fang og slipp et tema som skaper stort engasjement. Temaet opptar mange som driver med eller har tilknytning til laksefiske i Namsen, og flere av de vi intervjuet uttrykker skepsis til denne praksisen. Flere peker på at det ser ut til å gå et skille mellom øvre og nedre deler av vassdraget når det gjelder holdninger til fang og slipp, der man i øvre deler er mer positive til gjenutsetting av laks mens man er mer skeptiske i nedre deler. Blant de vi har intervjuet er ikke dette skillet nødvendigvis fullt så områdedefinert.

Enkelte fremhever redskapsbruk og forholdene i elva som avgjørende for om fisket er skånsomt nok til laksen kan gjenutsettes uten skader:

Jeg har sagt at med den redskapen vi bruker fra båten, med 3 treble-kroker på Rapalaen og sånn, så er det ikke snakk om noe fang og slipp på våren i hvert fall, fordi at da får de finne et lettere fiske. Så jeg blir ikke med på det. Og så er det det at blankfisken nå på våren, han tåler ikke behandlingen, han mister skjell. Og så får du soppangrep på han. Når han kommer litt utover sommeren, han har stått i elva, så tåler han mye mer. Og når du kommer til august kan du gjøre nesten det du vil med fisken, altså han lever over... Han har fått gytedrakten, og da kan jeg være med på å sette ut laks som ikke er krøyet og skadet. Men vårlaks... Blankfisk altså, akkurat de 3-4-5 første døgnene ifra sjøen, det er noe skitt å holde på å sette ut, altså. Og du ser det når du håver, for det ligger masse skjell igjen i håven når vi får laks nå, på nyfisken. Så votter, hansker, og så fluefiske der du bare lirker flua ut av munnen på han, da skal jeg være med på det (0121).

Flere påpeker det de ser på som manglende kunnskap om hvordan laksen skal håndteres ved praktisering av fang og slipp, for å sikre at hele prosessen gjennomføres på mest mulig skånsomt vis:

Jeg er litt imot gjenutsetting, for da skal du kunne vite hva du holder på med. Det er så mange bilder på børsen der de sitter og holder i laksen, ikke sant, og har dratt den opp i båten og... Og da lever den jo ikke over. Og så står det gjenutsatt bakom. Du skal ikke ha laksen i håven eller på land når du skal sette den ut igjen (0120).

Når du ser folk som har fiska litt står og holder opp en laks i gjellene, som skal ut igjen.. Og det står jo at den skal ikke forlate vannet. Når de holder den opp sånn og så setter den ut og tror at det er greit.. Der er det stor kunnskapsmangel blant fiskerne også (0111).

Vi har jo folk som VIL sette ut fisken. Det må dem få. Men de må gjøre det rett. For det er ingen vits at vi snur ryggen til og går på land, og han er fornøyd, så flyter fisken opp med buken (0111).

Enkelte ønsker mer kunnskapen om hvordan fang og slipp påvirker laksen på lengre sikt:

Det er greit at du får laksen, setter den ut, og så har du merka den med radiosender, joda, den står der den etterpå. Men gyter den? Gyter den på de beste plassene? Og om den har gytt – overlever den det? (...) Hvis du kan si det til meg, så kan jeg si at da er catch and release helt greit (0111).

For noen framstår stenging av fiske som et bedre alternativ enn fang og slipp, dersom bestanden er svak:

Skal vi fiske, så må vi kunne ta opp noe. For mange er så skadet at de ikke vil overleve. Og hvorfor skal dere holde på med fang og slipp da? Da kan du heller stenge for fisking, hvis det blir så ille. Men det har det jo ikke vært hittil da, heldigvis (0120).

For andre utgjør fang og slipp et nødvendig tiltak for å kunne opprettholde et bærekraftig fiske, til tross for at det kan kollidere med en mer tradisjonell tilnærming til laksefisket:

Jeg husker min far sa at vi skal slå fisken i hodet og ta vare på den som mat, vi skal ikke leke med laksen, vi skal avlive den raskt og ta skikkelig vare på den som en ressurs. Det har jo hengt i meg helt fram til på 2000-tallet, hvor vi i enkelte vassdrag fikk valget mellom ok, dere kan fortsette laksefisket, men da må fisken gjenutsettes. Alternativet er at elva fredes, laksefiske stoppes. Og da valgte jo de fleste å fortsette fisket, men med krav om gjenutsetting (0110).

Fang og slipp er jo begrunnet i vitenskapelig kunnskap og kolliderer kanskje med tradisjonene og vanene til spesielt eldre laksefiskere som har vært oppvokst med at laks er mat og kun det. (...) Denne motstanden til fang og slipp og motstanden til kvote det er jo ofte forankret i mangel på kunnskap. Man glemmer det at man startet med å fiske laks under et helt annet regime hvor det var mer laks, det var færre fiskere. Men nå er vi blitt så mange om beinet at vi må dele på dette her og det er på en måte ikke bærekraftig å høste på samme måten som før (0104).

Forholdet mellom elv og sjø er også et tema som ofte kommer opp i intervjuene. De fleste aktørene med tilknytning til elva nevner det de ser på som mangelfull rapportering av fangstene i sjølaksefisket, eller at rapporteringen kommer for sent på året. Dette sees i sammenheng med kravet til rapporteringen av fangst i elv og i elvas midtsesongevaluering:

Vi har midtveisevaluering i juli. Fiskes det dårlig så må vi... Så kniper de fra oss på kvoten. Vi har kvoter, det har ikke de nøtene. Så jeg synes nok kanskje at en kunne ha begynt å se det litt mer i sammenheng. De tar jo opp dobbelt så mye fisk som oss i Namsen. Så jeg synes nok kanskje de kunne begynt å se det litt i sammenheng. Og ikke minst for markedsføringen sin del. Hvis de fisker godt i nøtene, at det kommer ut på ei not-børs, sånn at fiskerne kan se at nå går det store laks, det er tydelig at nå er det bra med storlaks, nå er det smålaks osv. osv. En kunne dratt det der lite grann i lag. Jeg skjønner at de har en rett, jeg er ikke noe imot dem. Men jeg tenker mer at du bør jo kanskje ha de samme reglene, da (0112).

I elva skal all fisk som tas legges inn på Laksebørsen (Lakseboersen.no). Tidligere har innrapporteringsfristen vært på 48 timer, men fra og med 2023-sesongen er fristen redusert til 24 timer

fra fangsttidspunktet. Flere informanter mener at også rapportering av laksefangst i sjø burde forekommet hyppigere:

Det er jo litt rart at all fisken i elva skal rapporteres hver dag, men de som fisker i sjøen, at de skal rapportere når de er ferdige med fisket om høsten. Pluss at de får lov til å ta opp dobbelt så mye laks som det tas opp i elva. Det er jo... Men da kommer vi borti at du snakker om din syke mor. Så det er jo... (0118).

Samtidig kommenterer enkelte hvordan stadige reguleringer og innskrenkninger i laksefisket i sjøen har blitt innført, uten at det har resultert i mer laks i elva. En av informantene, som har kjent elva lenge, sier det slik:

Da jeg vokste opp og begynte på elva, ennå mens tømmeret gikk, da var det drivgarn. Det var danske linefiskere. Vi fikk laks med sånn taum-ender og kroker. Det var 3 ganger så mye kilenøter som det er i dag, og vi hadde like mye laks. Og større laks enn vi har nå i dag. Så satte de forbud mot drivgarn. Og så ble det ikke noe mer laks. Og så kuttet de ut linefiskerne hos danskene, de kom bort. Og så ble det ikke noe mer laks. Og så har de halvert, i hvert fall, kilenota. Og så har vi vel fremdeles ikke noe mer laks på elva. Og så er jeg... Klarer elva å produsere mer laks enn det vi har? Er det gyteplasser om vi får opp mer laks. Eller er det det at vi trykker denne laksestammen for hardt, at den stadig er på tur tilbake? Regulerer vi på ting som ikke hjelper på, altså? (...) Så enten beskatter vi litt for hardt, eller så er det andre ting som spiller inn på det her. Kanskje mer det at elva ikke er i stand til å produsere mer fisk i forhold til oppvekst og næring og..? (0121)

4.8 Framtida

På spørsmål om hvilke muligheter og utfordringer de vi har intervjuet ser for seg i tida som kommer, er det flere som forteller om erfarte endringer i klimaet og at de ser med bekymring på hvilke konsekvenser det kan få på sikt. En tendens med varmere somre og mindre nedbør nevnes av flere, noe som især kan resultere i lav vannføring i sideelvene. I den sammenhengen refereres det til 2018-utbruddet av furunkulose³ i elva Sandøla og frykten for at sykdommen skulle spre seg til Namsen. I tillegg til at varmt vær og lave vannstander kan føre til sykdom hos laksen, så kan det også resultere i problemer når både folk og laks samles på samme område:

Der kan det jo være hundrevis av folk som bader om sommeren. Så får du den konflikten eller problemet med at laksen blir enda mer stresset av at folk bader i området der. Og det å få den... Der kjenner jeg veldig på det at da blir vi veldig sånn to leire. Vi som er opptatt av laksen og de andre som ikke tenker på det i det hele tatt og bare synes at nå er det fint vær og fint å bade. Og det skjønner jeg jo. Men det er da jeg ser veldig godt den med at det er ikke alle som tenker på laks (0101).

At våren kommer tidligere trekkes fram av flere:

Naturen forandrer seg jo. Det blir tidligere vår (0111).

Før var det sånn at når vi kom til 1. juni og fisket begynte, og det var iskaldt vann, så kom det ikke opp en fisk her de første 14 dagene. Da fisket de ute på Krukåren og ute på Sellæghylla, kjempegodt. Og så når det var gått 14 dager og det vart varmere i været og greier, så begynte det. Så vi hadde ikke salg i den perioden. For det var ingen som ville fiske. Og nå er det den perioden at vi selger best, for nå har det i mange år vært... Det har vært 3 uker tidligere med alt.

³ Furunkulose ble først påvist her i landet på 1960-tallet etter import av regnbueørret fra Danmark. I 1985 ble sykdommen reintrodusert med latent infisert laksesmolt fra Skottland. Furunkulose har hovedsakelig vært knyttet til oppdrett. Den har spredt seg til en rekke elver der utbrudd kan ramme vill laksefisk om sommeren, særlig ved lav vannføring og høy vanntemperatur. Kilde: Veterinærinstituttet (vetinst.no/sykdom-og-agens/furunkulose).

Bjørka her ho spratt ikke, ho... Hvis den hadde fått museører 17. mai, da var det tidlig her. Nå spretter bjørka i slutten av april. Vi har 3 uker mer med sommer (0118).

Et par av informantene forteller at de ser mindre smolt i elva nå enn tidligere:

Nå fisket vi kanskje mye mer med mark før. Og når det kom i august så var det jo 40-50 smolt som fulgte på marken. Du kastet jo ikke mer enn ett eller to kast, så var jo markangelen rensket av de små-jæklene. Nå i dag så kan du fiske 10-15 kast, du ser kanskje en eller to yngel. Så det er noe som sier meg at det er mye mindre laks som vokser opp på elva enn det var før, altså. Men så er det når du bruker Rapala nå og sluk og wobblers og flue og sånn, kanskje lærer ikke alle disse små-jæklene det at de skal springe etter markkroken. Så om du fisker med mark en dag så er jeg ikke så sikker på om den har lært seg det der. (...) [J]eg føler det er mindre små lakseunger i elva nå enn det var før (0121).

Noen viser til muligheten for å la årstidsforskyvinga som følge av klimaendringer gjenspeiles i forvaltninga:

Kanskje skulle fisket starta tidligere og heller stoppa litt før? Det er óg en ting jeg mener det kunne vært et forskningsprosjekt på. Og da må man ha med både elv og sjø. Man kunne starta å testfiske 15. mai. Og hatt forskere i lag med oss når vi fiska, og merka (0111).

Mange av de intervjuede uttrykker bekymring for rekrutteringa til laksefisket. Tidligere var rekrutteringa i stor grad familier, der barn gjerne ble lært opp av foreldre eller andre slektninger.

Nå er kanskje den nye førstegangsfiskeren mann eller kvinne, helst mann da, i 30-40-årene som har godt betalt jobb og har både tid og råd til å fiske laks (0104).

Veldig dårlig rekruttering, synes jeg. Farlig dårlig rekruttering. Det er klart en nyetablert familiefar med unger og hus og greier, han kan bare ikke være med på den karusellen her, det tror jeg ikke (0121).

Det støttes opp om flere rekrutteringstiltak, blant annet Camp Villaks, i regi av Norske Lakseelver og Norges Jeger- og Fiskerforbund, en fiske- og friluftscamp der ungdom mellom 15 og 18 år får oppleve det å fiske laks. Lokalt arrangeres det også kurs i fluebinding og fluekasting, og det foregår en viss rekruttering og opplæring av roere.

Forrige kvelden så var det ei jente på 18 år her, som var ute og trente i lag med sin far. Hun har veldig lyst til å begynne å ro. Så vi skal ut med henne en par turer til, og så kan hun sette seg i en båt og ta med seg gjester. Men det er den store utfordringa vi har i vassdraget, å få til nye folk (0111).

En av de eldste informantene mener på sin side at det alltid har vært slik at de som fisker er litt opp i åra:

Det med rekruttering... Det har bestandig vært snakket om det at disse gamlingene de vil jo dø ut. Og da blir det jo slutt da. Men så er det alltid noen som var ung som har blitt gamle. Det er alltid noen som kommer etter som blir eldre, så blir de pensjonister og de blir jo...(...). Altså det har alltid vært folk på 50-60 år som har fisket (0118).

Å legge til rette for at eget livsverk med tiden kan overføres til egne barn, med enda litt bedre betingelser enn man selv kanskje har hatt, er viktig for mange. Dette knyttes også opp mot å videreføre en tradisjon som for noen har gått i arv i generasjoner:

Jeg ønsker jo at det skal bevares og at det skal fortsettes. Vi har jo bygget ut... Vi bygger ut hele tiden. Vi bygger båter, vi bygger ut husene, hele tiden prøver vi å være... Ja, tilrettelegge, da, så folk skal synes det er greit å være her. Og det hadde jeg jo ikke gjort hvis jeg ikke hadde tenkt

at det skulle fortsette. For å ha hus, det tjener en ikke penger på. Det er egentlig bare en plage og et herk, men et nødvendig onde rett og slett. Men hadde vi ikke hatt hus så hadde vi ikke hatt fiskere heller. De må jo bo en plass. Og før så leide vi hus rundt omkring. Nå har vi sånn at vi har til alle i hop selv. Og det er mye enklere. (...) Min oppfordring er la oss få lov til å ha en elv som fungerer sånn at vi kan, i framtida, sende dette her videre over til ungene våre. For det vi bygger opp, det som foreldrene våre har bygget opp og besteforeldrene våre har bygget opp, som vi bruker nå, det ønsker jeg å overlate til min. Og at det skal være veldig oppe å gå, helst enda bedre enn da jeg tok over. Med tanke på at kanskje kan vi få til ting enda bedre (0112).

I et framtidsperspektiv anser alle informantene oppdrettsnæringa som en utfordring for villaksen, og ser det som nødvendig at det gjøres grep for å hindre at næringsutviklingen innen oppdrett går på bekostning av villaksen:

Oppdrettsnæringa, for å snakke litt om det, så.. Namsen er jo nasjonal laksefjord. Men jeg jakter hjort på Otterøya og der kjører jeg forbi et gigantisk anlegg som ligger langt inne i fjorden. Kan du fatte?.. (...) Det er penger, ikke sant. (...) Jeg er nå en del utpå kysten og ser hvor bra det holder på å bli. De bygger ut og de tilfører lokalsamfunnet mye, vet du. Med idrettshaller og fotballbaner, og det er klart at da vil de ikke snakke om det som er under vann. Mens vi er veldig opptatt av det at smolten.. Men det der trur jeg det går an å løse, og vi har jo oppdrettsnæringa på besøk her òg. De er hjertelig velkomne og vi kan diskutere helt saklig og de har sine utfordringer, men det må løses. Vi kan ikke ødelegge en hel villaksstamme bare på grunn av at det er mye penger inne i bildet. Det har vi ikke råd til. Mener jeg, da (0111).

Hvis ikke smolten overlever når den kommer ut så ser jeg litt mørkt på det. I forhold til forurensning og forvaltning og sånt så tror jeg vi skal klare det. Ja, det tror jeg. Dummere er vi ikke nå enn at... Det er såpass mye grønn bølge i det her samfunnet at det har jeg god tro på at vi håndterer. Og det er ingen av grunneierne som vil fiske så hardt at de ødelegger det her. Så nei, det gruer jeg ikke så mye for. Men det er klart, hvis ikke smolten overlever så... Og så tror jeg òg at elva er i stand til å ta igjen seg med gunstige år. Om vi får en drop eller en uheldig sak, både på lus og rømming og sånne ting, så tror jeg vi kan komme igjen. Ja, jeg trur det. Kan ikke bli pessimistisk på det, altså (0121).

Betydningen av å snakke sammen og utveksle erfaringer og kunnskap for å sikre framtida for laksen i Namsenvassdraget understrekes:

For vi har akkurat samme målet, akkurat samme interessen, og det er å bevare elva og få laks der (0110).

4.9 Oppsummering elvefiske

Laksen har gjennom alle tider vært en viktig ressurs for folk langs Namsenvassdraget. Laksefisket, som først var fritt for alle, ble i 1687 en enerett for grunneiere langs vassdraget. Tilbake i tid ble ulike fiskemetoder ble benyttet, gjerne kollektivt, for å sørge for fangst av laks for matauke. Dette endret seg i 1830-årene, da engelske laksefiskere innførte stangfisket, som senere utviklet seg til å bli den enerådende fiskemetoden etter laks i Namsenvassdraget. Engelskmennenes laksefiske hadde stor økonomisk betydning for Namdalen og bidro til å gjøre vassdraget internasjonalt kjent. Etter hvert ble dette sportsfisket normdannende for hvordan elvefisket etter laks i Norge skulle foregå, og i dag utgjør laksefisketurismen i Namsenvassdraget en viktig del av næringsgrunnlaget i området, både direkte og gjennom sine ringvirkninger.

I tillegg til laksens økonomiske betydning, har både laksen, elva og fisket stor betydning for identitet, tilhørighet og trivsel. Det å kunne tilbringe tid på og ved elva beskrives blant annet med ord som helsebringende, spennende, sosialt, beroligende og at det gir en følelse av frihet. Senere års utvikling av et stadig mer eksklusivt fiske i Namsenvassdraget gjør imidlertid at flere lokale

opplever reduserte muligheter for fiske i egen elv. Det uttrykkes også bekymring knyttet til rekrutteringen av barn og unge til laksefisket i vassdraget.

God lokal kunnskap om elva, laksevaldene og laksen trekkes av mange fram som en forutsetning for å kunne gi tilreisende fiskere en god opplevelse. I tillegg understrekes den lokale kunnskapens viktige bidrag inn til forskningsprosjekter som gjennomføres i vassdraget, for å sikre at forskningen utøves mest mulig hensiktsmessig og tar høyde for lokale forhold.

Både kvotereguleringer og fang og slipp skaper engasjement og uenighet blant grunneiere, roere, fiskere og andre med et forhold til laks og laksefiske i Namsenvassdraget. Flere av de vi har intervjuet uttrykker skepsis til praksisen med fang og slipp, enten fordi det oppleves som moralsk feil («vi skal ikke leke med laksen») eller fordi det knytter seg skepsis til hvorvidt gjenutsettingen som praktiseres utføres skånsomt nok.

Forholdet mellom elv og sjø er også et tema som ofte kommer opp i intervjuene, der de fleste etterlyser en mer løpende rapportering fra sjølaksefisket, i tråd med kravet til kontinuerlig rapportering av fangstene i elv, for en bedre oversikt over fangst i elv og sjø gjennom sesongen.

I et framtidsperspektiv uttrykkes det bekymring for hvordan klimaendringene vil kunne påvirke laksebestanden på sikt. I tillegg understrekes nødvendigheten av at det tas grep for å hindre at kommende utvikling innen oppdrettsnæringen går på bekostning av villaksen.

5 Betydninger av laks, dialog og samarbeid

Både sjølaksefiske og elvefiske har vært en viktig næringstilpasning, høstingstradisjon og del av kulturen i Namdalen gjennom generasjoner. Mens den økonomiske betydningen av sjølaksefiske har blitt redusert over flere tiår, så har den økonomiske utviklingen knyttet til elvefiske gått i motsatt retning. I dag utøves fiske av laks i Namsenvassdraget i stor grad av tilreisende fiskere og laksefisketurismen utgjør en viktig del av næringsgrunnlaget i området, både direkte og gjennom ringvirkninger.

Ut over laksens økonomiske betydning for Namdals innbyggere, så har de foregående sidene vist hvordan grunneiere, kilenotfiskere, elvefiskere, roere og andre med tilknytning til laks i elv eller sjø, gir uttrykk for laksens betydning også for livskvalitet, identitet, stedstilhørighet, sosiale relasjoner, fysisk og psykisk helse, meningsbærende måltider og for muligheten for å tilegne seg og videreføre en kunnskapstradisjon knyttet til høsting av laks eller formidling av naturopplevelser der laksen er sentral.

Uenighet rundt fiskereguleringer og forvaltningsmål er en kime til konflikt mellom rettighetshavere i henholdsvis elv og sjø, især i perioder der begrenset lakseinnsig og reduserte fangststatistikker resulterer i innstramminger i fisket. Likevel vurderer flertallet av både informanter og møtedeltakere⁴ konfliktnivået i Namdalen til å være lavt, både mellom grunneiere i henholdsvis elv og sjø, og mellom villaksaktører og oppdrettsnæringen.

Samarbeid mellom kilenotfiskere i fjorden og grunneiere i vassdraget trekkes fram som en viktig forklaring på et begrenset konfliktnivå mellom aktørene. I tillegg framheves Namdal Lakseråd som en viktig arena for samarbeid, der også oppdrettsnæringa inngår. Lakserådet har eksistert i sin nåværende form siden 1995 og består av representanter for Namsenvassdraget Elveierlag, sjølaksefiskerne, oppdrettsnæringa, Fiskarlaget, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Kystvassdragene, Lyngenfjorden lakseråd, og Lakseutvalget for Namsenvassdraget, et samordningsorgan for kommunene Høylandet, Grong, Overhalla og Namsos med mål om å bevare bærekraftige anadrome lakse- og sjørretstammer i Namsenvassdraget. Namsos kommune har i tillegg en egen representant i Lakserådet, som følge av å være en sjølaksefiskekommune. Nasjonalt Villakssenter – Namsos og Mattilsynet inngår i Namdal Lakseråd som konsultative medlemmer.

Lakserådets betydning som arena for dialog og samarbeid understrekes både av medlemmene selv og av de som fra sidelinjen bemerker rådets konfliktdependende funksjon. Rådet møtes jevnlig, to ganger i året, for å utveksle informasjon og diskutere aktuelle problemstillinger. På denne måten gis medlemmene mulighet til å gjøre seg kjent med hverandre, få en større forståelse for hverandres næringer, aktiviteter og den enkeltes ståsted, og, som en av medlemmene en gang uttalte, «snakke *med* hverandre heller enn *om* hverandre.»

Det å vise interesse for de som representerer en annen næring, aktivitet og kunnskap enn det man selv er representant for, og å virkelig lytte med ønske om å forstå, framheves av de fleste informanter og møtedeltakere som en nøkkel til bedre samarbeid. Å dra veksler på det gode arbeidet som over tiår har blitt utøvd i lakserådet, og å sørge for at dette når ut til enda flere, er derfor et uttalt ønske.

På tilsvarende vis er det også et ønske fra lokalt hold om større grad av dialog mellom de ulike nivåene i villaksforvaltningen. Det er jevnt over tillitt til vitenskapelig forskning og kunnskapsgrunnlaget for forvaltningen blant informantene i Namdalen. Samtidig understreker mange betydningen av at forskerne har kjennskap til - eller viser interesse for - lokale forhold, og at lokal kunnskap er viktig for at forskningen skal kunne gjennomføres på en hensiktsmessig måte. Gjennomgående uttrykkes det et ønske om økt grad av samarbeid mellom nasjonale myndigheter, forskere, representanter for lokal forvaltning og lokale kunnskapsbærere. Flere peker på det de

⁴ Deltakere på samarbeidsmøtet «Hvordan kan vi best ta vare på villaksen – sammen?» arrangert i 2022 (se metodedel side 7).

opplever som lav grad av lokal tilstedeværelse og involvering i forbindelse med forvaltningsbeslutninger som fattes på nasjonalt nivå. I denne sammenhengen nevnes muligheten for at Namdal Lakseråd kunne fått et utvidet mandat og i større grad fungert som et rådgivende organ i forvaltningssammenheng.

Som påpekt innledningsvis beveger villaksforvaltningen seg i et landskap av ulike interessegrupper og kryssende økonomiske hensyn. I tillegg er det kun en liten del av forholdene som påvirker utviklingen av våre villaksebestander som faller inn under Klima- og miljødepartementets ansvarsområde, og med det Miljødirektoratets forvaltningsmyndighet (Brattland & Bjørkan 2021). Her baseres avgjørelser som tas for å regulere aktiviteter som påvirker laksen i stor grad på forskningsbasert kunnskap og råd fra naturvitenskapelige forskere (Thorstad & Rybråten 2021). Til tross for at det i lakseforvaltningen er tradisjon for samarbeid mellom myndigheter, fagmiljøer, rettighetshavere og ulike brukerinteresser, mangler vi fortsatt retningslinjer og praksis for å også vektlegge erfaringsbasert kunnskap i beslutningene som fattes. Intervjuene fra Namsenfjorden og Namsenvassdraget viser hvordan samarbeid på tvers av ulike interesser og posisjoner kan bidra til god dialog og lavt konfliktnivå. Samtidig gir informantene også uttrykk for områder der ulike interesser og syn gjør samarbeidet utfordrende, eksempelvis når det gjelder kvotesetting og lokal forvaltning.

Både nasjonalt og internasjonalt legges det i økende grad vekt på behov for samarbeid mellom ulike fagdisipliner og kunnskapsformer, inkludert lokal og tradisjonell kunnskap, i arbeidet med å utvikle helhetlige tilnærminger til bærekraftige naturforvaltningsløsninger. Et viktig utgangspunkt for at representanter for ulike kunnskapstradisjoner skal kunne etablere gode prosesser for samarbeid basert på gjensidig åpenhet og respekt, er en forståelse for hverandres ståsted. Med denne rapporten håper vi å ha synliggjort – og bidratt til økt forståelse for – det mangfoldet i praksiser, kunnskap og betydninger som knytter seg til laks i Namsenvassdraget og Namsenfjorden.

Laksens store betydning for de som lever av, med, for og i tilknytning til laksen i Namdalen, interessen for samarbeid og kunnskapsutveksling som kommer til uttrykk lokalt, og erfaringene med dialog på tvers av nærings- og brukerinteresser i Namdal Lakseråd, skulle tilsi at lokale forhold ligger til rette for økt dialog og vektlegging av erfaringsbasert kunnskap på tvers av nivåene i villaksforvaltningen.

5 Referanser

- Bjerken, M. 1955. Laksefisket i Namsen og de andre elvene i Namdalen. En historisk oversikt. Namdalens Sparebankers Historiefond.
- Brattland, C., & Bjørkan, M. 2021. Fem over tolv for laksen. *Nytt norsk tidsskrift*, (4), 317-325.
- Forseth, T., et al. 2017. The major threats to Atlantic salmon in Norway. *ICES Journal of Marine Science* 74.6 (2017): 1496-1513. <https://doi.org/10.1093/icesjms/fsx020>
- Forskrift om fiske etter anadrome laksefisk i sjøen 2021. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2021-03-15-797>
- Krekling, S. 1966: Laksefisket i Namdalen. Namdal Fiskeristyre 1866-1966. Namsos: O. Hojems Trykkeri.
- Naturmangfoldloven 2009. Lov om forvaltning av naturens mangfold (LOV-2009-06-19-100) <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-100>
- Nordeide, A. 2012. Møte mellom menneske og laks. Om laksefiskepraksisar ved Namsenvassdraget. Master Thesis. University of Oslo, Norway.
- Storøy, C. I. 2012: Laksegala: Rapport om «Laksegårder i Namsen» til Kunnskapssenter for laks og vannmiljø. Skage i Namdalen, 30.04.2012.
- Thorstad, E. B., & Rybråten, S. 2021. Forvaltning av laks. NINA Rapport 1968. Norsk institutt for naturforskning. [NINA Brage: Forvaltning av laks](#)

Nettsider:

Laksebørsen: Lakseboersen.no

Lakseregisteret – sjølaksefiske: [Lakseregisteret-sjølaksefiske \(statsforvalteren.no\)](http://Lakseregisteret-sjølaksefiske.statsforvalteren.no)

Namsenvassdraget Elveierlag: [Namsenvassdraget | Norske Lakseelver](http://Namsenvassdraget|NorskeLakseelver)

NINA [Lakseinnsig til Namsfjorden \(nina.no\)](http://Lakseinnsig.til.Namsfjorden.nina.no)

Norske sjølaksefiskere: [Norske sjølaksefiskere – Noregs Grunneigar og Sjølaksefiskerlag \(sjølaksefiske.no\)](http://NorskeSjølaksfiskere-NoregsGrunneigarogSjølaksefiskerlag.sjølaksefiske.no)

Statistisk sentralbyrå (SSB): [Sjøfiske etter laks og sjøaure \(ssb.no\)](http://Sjøfiske.etter.laks.og.sjøaure.ssb.no)

Norsk institutt for naturforskning, NINA, er en uavhengig stiftelse som forsker på natur og samspillet natur–samfunn.

NINA ble etablert i 1988. Hovedkontoret er i Trondheim, med avdelingskontorer i Tromsø, Lillehammer, Bergen og Oslo. I tillegg driver NINA Sæterfjellet avlsstasjon for fjellrev på Oppdal, og forskningsstasjonen for vill laksefisk på Ims i Rogaland.

NINAs virksomhet omfatter både forskning og utredning, miljøovervåking, rådgivning og evaluering. NINA har stor bredde i kompetanse og erfaring med både naturvitere og samfunnsvitere i staben. Vi har kunnskap om artene, naturtypene, samfunnets bruk av naturen og sammenhenger med de store drivkreftene i naturen.

ISSN:1504-3312
ISBN: 978-82-426-5051-1

Norsk institutt for naturforskning

NINA Hovedkontor

Postadresse: Postboks 5685 Torgarden, 7485 Trondheim

Besøks-/leveringsadresse: Høgskoleringen 9, 7034 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00, Telefaks: 73 80 14 01

E-post: firmapost@nina.no

Organisasjonsnummer 9500 37 687

<http://www.nina.no>

Samarbeid og kunnskap for framtidens miljøløsninger